

1982/83:46**Torsdagen den 9 december em.**

Kl. 19.30

17 § Skilda fiskefrågor (forts.)

Fortsattes överläggningen om jordbruksutskottets betänkande 1982/83:7.

Anf. 128 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det finns några få tillfällen då de ideologiska skiljelinjerna markeras skarpt i riksdagen. Det är då rågången mellan en socialistisk samhällssyn och en liberal framträder helt klart. Ostkustbefolkningens urgamla rätt till sina fiskevatten är en sådan fråga.

Den enskilda äganderätten till mark och vatten – och de rättigheter som förknippas med denna – har betytt mycket för Sverige. Jag tror att de flesta av oss känner till den historiska betydelsen för Sverige av att alltid ha haft ett fritt bondestånd, som också förmått att värna sina rättigheter.

I dag – långt efter ständsriksdagens upphörande – står socialdemokraterna beredda att driva igenom en lagstiftning, som allvarligt skulle försämra kustbefolkningens möjligheter att bedriva sin näring.

Enskilda människors egendom skall i ett slag göras till allmän egendom. Ostkustbefolkningens rätt till sina fiskevatten skall urholkas. Det kallas för socialisering. Och mot denna protesterar befolkningen ute i skärgården med all rätt.

Var gång man skall lagstifta innebär det att man väger intressen mot varandra. Så är det naturligtvis också i det här fallet. Fritidsfiskets intressen står mot människor, vilkas utkomst ofta beror av villkoren just för deras näringsfång.

Fritidsfiskarna förorsakas förvisso en del olägenheter av att de tvingas köpa fiskekort för olika vatten. Men detta trots allt begränsade besvär skall vägas mot intresset för enskilda familjer, som helt eller delvis lever på fisket ute i skärgården och för vilka inkomsterna av fisket ofta är den marginal som avgör om de skall kunna leva kvar i skärgården eller om de skall tvingas att flytta därifrån.

Det socialdemokratiska arbetarpartiet anser det så viktigt att göra fritiden

något bekvämare för vissa, att man riskerar att kasta ut bofast befolkning i eventuell arbetslöshet. Med förlov sagt, herr talman: Vi moderater tycker tvärtom! Det är ingalunda av njugghet mot fritidsfiskarna, utan främst av respekt för vår historiska tradition, för rätten till enskild egendom och för dem vilkas bärgning det faktiskt gäller.

Är det verkligen nödvändigt, för att tillgodose fritidsfiskarnas önskemål om fiskevatten, att genomföra denna socialisering? Nej, det är det givetvis inte! Men två skäl tycks ha dikterat socialdemokraternas ställningstagande. Det ena är att fritidsfiskarna har en stridbar och i det här avseendet framgångsrik representant för sina intressen i riksdagens jordbruksutskott. Det andra är att de som nu berörs inte är så många till antalet och att deras näring kanske inte heller är av så stor nationalekonomisk betydelse.

Det är svårt att tänka sig att ens de vildaste marksocialiserarna inom det socialdemokratiska partiet skulle föreslå samma socialiseringsklipp om det gällt jordbruket, även om det för många säkerligen känns frestande. Men i det här fallet skall ett stort kollektiv gynnas, medan en liten grupp blir lidande. Det är ingenting ovanligt när det gäller socialister. Den enskildes värn – skyddet för henne och honom – är icke socialdemokraternas starka sida. Det får vi stå för.

Vi har också problem i Sverige i dag, med en skuldbörda och räntebörda som växer för var dag. Bördorna på kommande generationer blir allt tyngre. Enskilda ställs inför allt större påfrestningar. Vi måste dra åt svängremmen och spara också på angelägna sociala utgifter – ja, t. o. m. på pensionerna, har socialdemokraterna sagt. Är det då den angelägnaste av angelägna uppgifter att lägga ut pengar på att socialisera folks fiskevatten?

Ingen vet vad den tänkta expropriationen kan kosta – kanske flera hundra miljoner. Ingen känner resultatet för de hushåll som i dag helt eller delvis lever på detta fiske. Men vi vet att försörjningsmöjligheterna i skärgården i varje fall kommer att försämrats, även om vi inte vet hur mycket. Vi vet att en näringsgren kommer att försvagas, fastän vi borde göra flera livskraftiga. Vi vet också att avfolkningen av skärgården kommer att öka. Vi får färre bofasta, som vårdar och ser till en av Sveriges värdefullaste naturtillgångar.

Fritidsfiskare är ingalunda sämre än andra – kanske tvärtom bättre. Men vi vet trots detta att skyddet för naturen kommer att bli sämre, för det vi äger det vårdar vi, men det som är allmän egendom förslits hårdare. Något viktigare att värna om än den unika svenska skärgården finns kanske inte. Jag undrar vilka nya krav på skattepengar för naturvård som kommer att uppstå i spåren av denna socialiseringsoffensiv – om den nu genomförs – och som riksdagen kommer att få ta ställning till om ett antal år.

Skärgårdsmiljön är omistlig. Den har formats av människor som i århundraden har levt och verkat där. Fisket, jordbruket och jakten har varit grunden för skärgårdens kulturlandskap. Nu vill socialdemokraterna rycka undan en av grundpelarna för skärgårdsfolkets existens. Det är tanklöst och dogmatiskt. Det är inte heller någon bagatell, Åke Wictorsson. Vore det en

Varför kan inte dessa människor få vara i fred. De ligger ingen till last. De vill bara få fortsätta att fiska som de har gjort i generationer. De protesterar nu på det sätt som de förmår. De har inte bjudits in till några överläggningar. De är väl för få för att socialdemokraterna skall anse det intressant. Till skärgården når inga öppna händer. Socialdemokraternas främste företrädare i denna fråga. Åke Wictorsson, reser inte ens dit, när befolkningen ber honom komma. Dövärot är vänt åt öster – inte ovanligt, frestas man säga.

Herr talman! För första gången på mycket mycket länge tänds vårdkasar i vår östra skärgård, från Blekinge i söder till Stockholms skärgård i norr. Men de tänds i dag inte såsom en varning för fienden utan såsom en protest mot Sveriges folkvalda riksdagsmajoritet. Men makt är icke rätt och får icke heller blir det. Om denna votering slutar så illa som den kan göra, finns det fortfarande en möjlighet, nämligen att regeringen låter förnuftet tala.

Anf. 129 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har tidigare i dag sagt att denna debatt varit högljudd. Jag har vidare sagt att den har utnyttjats av moderaterna i partitaktiska syften. Inlägget från Ulf Adelsonh bekräftar båda dessa påståenden.

För det första är det allvarligaste hotet mot utkomst och bärgning i våra skärgårdsområden den våldsamma privatisering som har skett där genom enskild fritidsbebyggelse. Den hotar underlaget för skärgårdsbornas utkomst och överlevnad. När stod moderaterna upp och bekämpade den utvecklingen? I själva verket hotar denna privatisering väsentliga intressen. Den hotar allmänhetens och även skärgårdsbefolkningens tillgång till fiske, natur och hav. Ett fritt handredskapsfiske är ju inte förbehållet fastlandsborna. Betydande grupper i skärgårdsområdena har i dag inte fiskerätt men är intresserade av sådana möjligheter.

För det andra genomförde vi 1950 den första inlösen av fiskerättigheter efter Norrlandskusten och i Mälaren. Detta är alltså inte någon exceptionell händelse och det våldsamma ingrepp i den enskilda äganderätten som Ulf Adelsonh vill göra det till. Hur skulle det kunna vara det? Det förslag som ursprungligen framlades av fiskevattensutredningen stöddes av centerpartiets och folkpartiets representanter i utredningen. Tror Ulf Adelsonh att dessa representanter gick i spetsen för en våldsam socialiseringsaktion mot den enskilda äganderätten i vårt land?

Påståendet att moderaterna alltid har stått upp till kamp för den svage och den enskilde vill jag bestrida. Jag vill i stället hävda att det är den socialdemokratiska välfärdspolitiken som, även för skärgårdsborna, har varit en garanti för trygghet, utkomst och bärgning. Det visar inte minst den skärgårdspolitik som den socialdemokratiska regeringen gick i spetsen för.

Torsdagen den
9 december 1982

Skilda fiskefrågor

Anf. 130 ULF ADELSONN (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte inleda en ny sakdebatt med herr Wictorsson. Jag vill bara säga att vi inte utnyttjar detta för partitaktiska syften. Vi talar för en liten grupp bofasta ute i skärgården, som man kanske tycker är för liten. Herr Wictorsson talar för det stora kollektivet fritidsfiskare. Är det någon som är partitaktiker, är det i så fall herr Wictorsson.

Vad vi försöker göra är att stå upp till värn för en liten grupp människor, som inte har tillräckligt stöd hos det socialdemokratiska partiet, för, som jag har sagt, de kanske är för få. Vad finns det för trygghet för deras utkomst och bärning i ert förslag? Inte en tanke åt det hållet!

Vi har intagit vår ståndpunkt därför att vi vill värna det vi anser vara historiskt och ideologiskt riktigt för en liten grupp människor. Herr Wictorsson har som vanligt talat för det stora kollektivet. Kalla sedan inte oss för partitaktiker, herr Wictorsson – det klingar mycket falskt!

Anf. 131 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag glömde att svara på Ulf Adelsonns anklagelse mot mig för att jag inte hade besökt det skärgårdsting som arrangerades i söndags. Den faktiska situationen är att jag ännu inte i denna dag har fått någon inbjudan till detta skärgårdsting. Detta skulle i och för sig ha varit en händelse av mindre betydelse, om det inte dessutom hade varit på det sättet att jag hade varit inbokad för ett annat arrangemang sedan drygt en månad tillbaka. Lovar man att ställa upp och hålla ett anförande, bör man försöka hålla sitt löfte – det brukar i alla fall jag göra.

Så till min ovilja att ställa upp och diskutera med skärgårdsbefolkningen. Till skillnad från Ulf Adelsonn har jag ställt upp på skärgårdstingen i Stockholms skärgård sedan 1970 och mött skärgårdsborna år efter år i en debatt om dessa frågor. Vad man än kan lägga mig till last, inte tror jag att någon efter att ha deltagit i de skärgårdstingen kan påstå att jag är för feg för att ställa upp och försvara mina åsikter. Det tror jag även skärgårdsborna är beredda att vitsorda.

Sedan säger Ulf Adelsonn att vi utlämnar skärgårdsborna genom vår politik och att deras värn för framtiden är moderaternas vaktslående om den enskilda äganderätten. Min upplevelse av skärgårdsbornas situation är följande. För att vi skall ha en levande skärgård, i Stockholms län och i andra kustområden, fordras det att det finns ett samspel mellan befolkningen på fastlandet och skärgårdsbefolkningen. Det är nödvändigt att vi ser detta som en enhet, att vi försöker att gemensamt lösa problemen och klara behoven. Fastlandsbefolkningen är beroende av skärgårdsområdena för avkoppling och rekreation. Skärgårdsborna är beroende av fastlandsborna för att skapa utkomst- och överlevnadsomöjligheter i skärgårdsområdena. Där finns ett ömsesidigt samband, och det måste man försöka förstå i de här debatterna.

Felet i er argumentering, Ulf Adelsonn, är att moderaterna bortser ifrån detta samband. Ni tror att det är möjligt att skapa ett skärgårdssamhälle som är helt avsnört från den övriga delen av landet och att detta skärgårdssam-

hälle kan existera på sina egna villkor. Det är där det grundläggande felet ligger i er politik.

Anf. 132 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag blir alltmer fascinerad. Jag har aldrig i mitt liv påstått att skärgårdsbefolkningen kan, skall eller vill leva helt avsnörd från den övriga befolkningen. Men det är väl inte detsamma som att deras fiskevatten skall socialiseras. Den logiken är t. o. m. alltför halsbrytande för att Åke Wictorsson skall kunna stå för den om någon minut här.

Jag känner dessutom förvåning å våra egna vägnar. Vi har som utgångspunkt att man gemensamt skall tillgodose behoven. Men herr Wictorsson, om det vore så att ni socialdemokrater på ett så elegant sätt gemensamt uppfyllde behoven och det här inte innebar att avsnöra befolkningen, varför protesterar då denna i himmelens sky? Även om herr Wictorsson inte åkte ut till skärgården den här gången för att träffa befolkningen där, måste väl herr Wictorsson i alla fall ha läst tidningar, hört på radio eller sett på TV att man där protesterar i himmelens sky. Den bild som människorna har av detta är inte att de gemensamt har fått sina behov tillgodosedda tack vare den socialdemokratiska riksdagsmajoritetens generösa hand.

Jag vill ge herr Wictorsson ett råd – även om jag inte tror att han följer det – men den här frågan hastar icke. Begär en bordläggning i dag! Åk ut och möt skärgårdsbefolkningen nu! Ta upp den här diskussionen med människorna i skärgården nu! Jag tror att det skulle vara nyttigt. Varför inte? Jag kan garantera att den moderata gruppen kommer att biträda ett sådant bordlägningsyrkande.

Herr Wictorsson har således möjlighet att bordlägga frågan, att åka ut till skärgården och att diskutera med befolkningen där. Sedan tar vi upp frågan igen.

Tal mannen anmälde att Åke Wictorsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 133 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I en avslutande replik till mig för ett par timmar sedan – själv saknade jag replikrätt då – konstaterade Åke Wictorsson att det var avslöjande för min debatteknik att jag redan i utredningsbetänkandet hade reserverat mig till förmån för fiskevårdsområdesbildning i de fem stora sjöarna i stället för inlösen. Den som inte har sysslat så mycket med sådant här skulle lätt kunna uppfatta detta som om jag företrädde någon typ av dubbelspel. Debatteknik i den mening som Åke Wictorsson avser i det här fallet är att jag just i denna debatt i dag har precis samma uppfattning som den jag hade när Åke Wictorssons fiskevattensutredning avlämnade sitt betänkande. Detta faktum borde väl ändå stå kvar.

Skillnaden är bara den att debatteknik i den här meningen är att Åke Wictorsson under resans gång har tillägnat sig en ny uppfattning. Det är

Torsdagen den
9 december 1982

Skilda fiskefrågor

således skillnaden mellan mitt och Åke Wictorssons synsätt.

Tillåt mig bara, herr talman, eftersom jag ändå har ordet, att notera att Åke Wictorsson i sitt allra senaste inlägg konstaterade hur viktigt det var med ett samspel mellan skärgårdsbefolkningen och fastlandsbefolkningen. Det instrumentet är verkligen underligt stämt, när man med samspel menar att en stor grupp i och för sig trivsamma fritidsintressen skall ställas mot skärgårdsbefolkningens berättigade krav på en någorlunda säker utkomst i annars ganska knappa omständigheter. Det är ett underligt sätt att se på samspel, Åke Wictorsson!

Jag tycker nog att Ulf Adelsonhs slutreplik därvidlag gav väldigt mycket. Han föreslog ju en diskussion med människorna om detta. På det sättet kan samspelet verkligen klarläggas. Det kan man uppnå genom det bordläggningsyrkande som rekommenderats. Jag hoppas att det är för den skull som Åke Wictorsson nu tänker ta talarstolen i besittning.

Anf. 134 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Nej, det finns verkligen inget skäl till att bordlägga det förslag som föreligger från jordbruksutskottet. Men, Arne Andersson i Ljung, det var inte på grund av reservationen vid fiskevattensutredningens betänkande som jag talade om herr Anderssons dubbelspel utan det var med tanke på det förhållandet att herr Andersson i sitt inledningsanförande påstod att det förelåg en politisk uppgörelse, vilken jag skulle ha sprungit ifrån. Enligt Arne Anderssons skildring skulle det alltså finnas ett förslag från fiskevattensutredningen som innebar inlösen av handredskapsfisket i de stora sjöarna och längs Blekinges och Gotlands kuster samt ett uttalande om att handredskapsfisket utefter södra ostkusten skulle inlösas 1985, om det inte kom till stånd ett tillräckligt antal nya fiskevårdsområden. Det var alltså ett förslag som jag biträdde i fiskevattensutredningen.

Mot detta reserverade sig Arne Andersson. Därmed bortföll en del i den politiska uppgörelsen. Och dessutom tillkom detta att den borgerliga trepartiregeringen spolade hela tanken på inlösen av handredskapsfisket, vilket vi från socialdemokratiskt håll reagerade mot. Och redan vid den tidpunkten föreslog vi inlösen.

Sedan kommer Arne Andersson ett antal år därefter och anklagar mig för att ha sprungit ifrån en politisk uppgörelse som han redan inledningsvis reserverade sig mot.

Det var detta jag kallade politiskt falskspel, och det upprepar jag gärna från riksdagens talarstol, eftersom Arne Andersson inte har tagit tillbaka sin beskyllning.

Sedan beskylls jag för att vilja bortse från de intressen som en liten befolkningsgrupp har till förmån för ett kollektiv.

Men skärgårdsbefolkningen består av många representanter – många fler än de representanter som deltar i ett skärgårdsting. Jag vill inte bestrida att det finns en stark opinion mot det här förslaget från skärgårdsbefolkningen. Men det finns också andra opinioner och åsiktsyttringar som kommer fram i brev, samtal och en löpande kontakt med befolkningen i de här områdena.

Och det är mot den bakgrunden som jag tillåter mig att ha den uppfattningen att det finns förutsättningar för ett samspel i de här frågorna mellan skärgårdsbefolkningen och en fritidssökande allmänhet från fastlandet.

I själva verket är det detta som vi långsiktigt måste bygga på. Och jag tror också att man kommer att förstå det när det värsta stridslarmet har tystats ner och den politiska taktiken lagts åt sidan och man försöker gå på konkreta lösningar av de närings- och sysselsättningsproblem som finns i skärgården.

Detta är jag helt klar över efter de diskussioner som vi har haft på det här området. Det är i denna anda som jag tror att de här frågorna kommer att diskuteras och lösas i framtiden, när vi väl har fått ett konkret utarbetat förslag på det här området.

Anf. 135 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Åke Wictorsson har i den här debatten gång efter annan avslöjat att han är utomordentligt obekant med sin egen utredning. Följaktligen upprepar han nu att det skulle ha rätt olika meningar beträffande avsnittet om södra ostkusten i utredningens betänkande. Men jag har inte reserverat mig. Utredningens olika partirepresentanter inkl. dess experter har varit överens om det avsnitt som jag tidigare i eftermiddag refererade till, där vi säger att kostnaden inte skulle svara mot de förtjänster som är möjliga, där vi ställer förhoppningar till fiskevårdsområdesbildningen och där vi säger att om detta inte ger resultat, då får en inlösen av fisket prövas.

Vad jag har anklagat Åke Wictorsson för är att inte vilja avvakta den övergångstid under vilken fiskevårdsområdesbildningen skulle äga rum. Det är vad som gäller. Ingen som helst blandning av korten, Åke Wictorsson, kan förändra detta faktum.

Anf. 136 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Herr Wictorsson tycks enbart tänka i partitaktiska termer, såvitt jag förstår, eftersom han beskyller oss för att ha tänkt taktiskt. Jag kan bara upprepa vad jag har sagt: Partitaktik förknippar man inte vanligtvis med att skydda en liten minoritet mot ett stort kollektiv. Herr Wictorsson tycks fullständigt omedvetet ha tänkt partitaktiskt.

Men låt mig entydigt klargöra: När man försöker klara en liten grupp och dess intressen mot ett stort kollektiv är det inte särskilt partitaktiskt, Åke Wictorsson. Däremot är det ärligt – men det är ju inte sämre för det.

Dessutom vill jag säga att jag tycker det var otur att herr Wictorsson inte hade tillfälle att åka ut till Djurö. Det är skäl att bordlägga frågan, för det finns en mycket stark opinion i skärgården. Bland de 300–400 personer som var närvarande där ute fanns det *en* som talade för herr Wictorssons synpunkter, och han var kanslichef hos Fritidsfiskarna. Resten var emot detta. Vore det inte värdefullt för samspelet att tala med skärgårdsborna? Er egen statsminister har ju talat om den öppna handen, om att lyssna till människorna, tala med dem och förstå dem. Vad – mer än möjligtvis politisk

prestige – hindrar herr Wictorsson att säga: O.K., vi bordlägger ärendet. Jag skall åka ut och tala med dem.

Jag tror detta skulle bli en stor personlig triumf för herr Wictorsson. En riksdagsman som går så långt att han vill bordlägga ett ärende för att tala med de människor det gäller! Ta chansen, herr Wictorsson! Det är rent av partitaktiskt klokt.

Anf. 137 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Även om jag inte hade tillfälle att delta i skärgårdstinget i Djurö i söndags, har jag faktiskt tillbringat fyra av sommarveckorna i Stockholms skärgård. Jag har åkt omkring med socialdemokraternas "Röda båten". Vi åkte omkring i skärgården och träffade människorna där och presenterade vårt skärgårdspolitiska program, vari som en viktig punkt ingick just frisläppandet av handredskapsfisket i skärgårdarna.

Jag vet inte var Ulf Adelson befann sig under juli månad, men han var i varje fall inte i Stockholms skärgård, för vi möttes aldrig. Däremot mötte jag tusentals andra människor och diskuterade de här frågorna, och jag kan försäkra herr Adelson att jag har ett förhållandevis gott underlag för att bedöma opinionen i skärgårdsområdena vad gäller den här frågan.

Sedan till frågan om partitaktiken: Om nu den ena moderaten efter den andra – vare sig han sitter som ordförande i Yrkesfiskarnas riksorganisation, är f. d. riksdagsledamot och uttalar sig för Östkustfiskarnas centralförbund eller är moderaternas partiledare och går in i en riksdagsdebatt här i kammaren – medvetet driver den här frågan, så upplever jag att detta är av mycket stort intresse för moderata samlingspartiet, och då kallar jag det för partitaktik från deras sida. Herr Adelson får förlåta.

Anf. 138 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Jag tillbringade sommaren på västkusten – jag skall gärna erkänna det. Jag var i Bohusläns skärgård, och jag hoppas att också det kan accepteras.

Om herr Wictorsson är en sådan bjässe när det gäller att bedöma opinionen, då finns det ju ytterligare ett skäl för att bordlägga ärendet. Åk ut, och möt i triumf skärgårdsborna och deras önskan om att få fisket på det sätt herr Wictorsson har föreslagit! Tusenden har han mött i sommar. Tänk vilken fråga det här är med tanke på den allmänna opinionen: Ärendet bordläggs av herr Wictorsson. Herr Wictorsson åker ut till skärgårdsborna, och i tusenden komma de strömmande för att hylla honom som skärgårdens store hjälte, som har tagit upp denna fråga! Det är ju en fullständigt lysande idé, herr Wictorsson!

Låt mig avsluta detta med att säga att om vi av uppriktig övertygelse driver en fråga för en liten grups skull, då är inte det partitaktik, herr Wictorsson. Ett påstående härom säger en del närmast om den som det blivit fällt av. Vi har en ärlig och uppriktig övertygelse i denna fråga. Den begär vi respekt för.

Anf. 139 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tycker nog att Åke Wictorsson skall vara litet försiktig när han talar om partitaktik, åtminstone när det gäller vår organisation. Vi tillvaratar ändå näringens intressen, och vi tillvaratar de fiskares intressen som befinner sig inom den kuststräcka där man nu skall släppa fisket fritt.

Jag tycker dessutom att Åke Wictorsson skall avstå från att göra bedömningar om varför vi i vårt yttrande över remissvaret har sagt si eller så och påstå att vi skulle ha ansett detta vara orimligt. Det finns inte något belägg för det i vårt remissvar, utan det får stå för Åke Wictorssons räkning. Vi har inte sagt så.

Jag hoppas också att Åke Wictorsson, när han åkte omkring i Stockholms skärgård, inte gjorde som socialdemokraterna i Bohuslän, när de låg ute i hamnarna och talade i megafon. Då träffar man inte några människor, och man får inte prata med dem heller.

Anf. 140 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag har inte beskyllt Jens Erikssons organisation för att uppträda partitaktiskt.

Så till Ulf Adelson. Jag förstår att Ulf Adelson tillbringar sin semester på västkusten, där fisket är fritt. Jag hoppas att det, med ett genomförande av vårt förslag om ett fritt handredskapsfiske i Stockholms skärgård, skall bli attraktivt också för herr Adelson att vistas i Stockholms skärgård under sommarmånaderna.

Anf. 141 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det låter sig lätt sägas, herr Wictorsson, men det avslöjar den socialdemokratiska okunnigheten om Sveriges historia. Bohuslän och de öar som hör dit samt Halland har nämligen icke varit urgammalt svenskt territorium utan tillföll Sverige i samband med krigen mot Danmark i mitten på 1600-talet.

Jag begär inte att herr Wictorsson, som förmodligen redan i förtid har utnyttjat det socialdemokratiska skolsystemet, skall känna till dessa fakta. Men hade han gjort det hade han vetat att uppbyggnaden på västkusten är helt annorlunda än på ostkusten, där bonden har haft frihet och vi har haft ett självständigt bondestånd sedan århundraden tillbaka. På ostkusten är det en helt annan uppbyggnad både av näringen, av gårdar och annat än det är på västkusten.

Men, herr Wictorsson – som möter tusenden – åk ned och gör en skärgårdstur på västkusten! Studera och lär hur där ser ut! Jag tycker att okunnigheten hos den man som föreslår en sådan här sak beträffande fisket är gruvlig.

Anf. 142 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag vill inte trötta kammaren med att redovisa historien bakom fiskerättens utveckling i Östersjön. Men det är ett djupt felaktigt

historiskt perspektiv som Ulf Adelson drar upp när det gäller skärgårdsbornas traditionella markinnehav i skärgården – som sträcker sig århundraden tillbaka. Det har inte gått till så som han beskriver, utan det har funnits omfattande möjligheter för borgarna i tätorterna på fastlandet att bedriva ett fritt fiske i skärgårdsområdena. Men eftersom timmen är sen skall jag avstå från att fördjupa mig i detta ämne. Vi lär få anledning att återkomma till frågan.

Anf. 143 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Låt mig i all korthet säga: Om fisket för borgerskapet varit så fritt som det påstås, varför inte låta sig nöja därmed, herr Wictorsson?

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (förnyelse av fiskeflottan)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1981/82:281 av Kerstin Ekman m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 2 a och b (hundredskapsfisket)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 138 för reservation 1 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 2 d (ljusterfiske)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 76 för reservation 2 av Arne Andersson i Ljung. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Margareta Hemmingsson (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Tage Adolfsson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 4 a (laxfisket)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1981/82:315 av Jens Eriksson, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

18 § Statens stöd till växtförädling m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1982/83:8 om statens stöd till växtförädling m. m.

Anf. 144 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det finns fler orättvisor i samhället än den som vi just har behandlat.

I jordbruksutskottets betänkande nr 8 behandlas ett par motioner som har väckts under den allmänna motionstiden. En av dessa, den moderata motionen nr 802, behandlar förhållanden inom växtförädlingsnäringen. Samhället ställer pengar till förfogande för svensk växtförädling, men det är inte alltid som de pengarna kommer till användning på det för forskning och utveckling bästa sättet eller på ett sätt som skattebetalarna uppfattar som det rätta.

Den nuvarande situationen är den att de två företag som arbetar inom växtförädlingsområdet på lantbruks- och trädgårdssektorn har till sitt förfogande ett stödbelopp på ca 32 milj. kr. Växtförädlingsnämnden skall fördela pengarna. Av denna summa gick i fjol huvudparten, 28,7 milj. kr., till Svalöf AB, som ägs av staten och lantbrukets föreningsrörelse, medan det andra företaget, Weibull AB, fick nöja sig med 1,8 milj. kr. I år är dessa siffror 31 resp. 2 milj. kr. Smärre belopp går dessutom till Sveriges lantbruksuniversitet och Göteborgs universitet.

Det måste stå helt klart att denna fördelning av allmänna bidrag till svensk växtförädling medför en snedvriden konkurrens, som på sikt kan skada förutsättningarna för verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt och därmed svensk växtförädling i dess helhet.

Det är ingen hemlighet att Svalöf har haft finansiella svårigheter. Därför skedde ett sammanförande av Sveriges Utsädesförening och Allmänna Svenska Utsädes AB till ett nytt företag, Svalöf AB. Innevarande period utgör företagets tredje verksamhetsår. Vid sammanläggningen trädde staten in som hälftenägare, medan den andra hälften ägs av jordbrukets föreningsrörelse SLR. Det nya bolaget garanterades visst stöd för verksamheten under den första femårsperioden, alltså den som löper nu.

I den moderata motionen understryker vi att gällande avtal inte skall brytas. Men vi anser att förhandlingar inför nästa femårsperiod måste föras i god tid. Jag konstaterar att utskottet har gått på samma linje genom att förutsätta att förhandlingarna med staten och föreningsrörelsen beträffande storleken av de totala bidragen till växtförädlingsverksamheten och de garanterade bidragen till Svalöf AB kommer till stånd. Utskottet understryker i detta sammanhang att de synpunkter om konkurrensneutralitet i stödverksamheten som anförs i motionerna och i vissa remissyttranden också bör beaktas vid dessa förhandlingar.

Jag anser alltså att det är viktigt med konkurrensneutralitet – detta så mycket mer som det i överenskommelsen om det nya Svalöf AB poängterades att företaget skall drivas på kommersiella grunder. Det innebär att det

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

---

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

tunga och breda basmaterialer brödsäd och fodersäd skall bära sina egna förädlingskostnader. Så har emellertid inte skett. I en översikt av bidrag från växtförädlingsnämnden till Svalöf AB framgår bl. a. att förädling av brödsäd tilldelats bidrag på ca 2,5 milj. kr. och fodersädförädlingen hela 4,5 milj. kr., alltså totalt 7 milj. kr. per år på en sektor som egentligen förutsattes kunna klara sina egna förädlingskostnader. Motsvarande bidrag till konkurrenten Weibull är – hör och häpna – 71 000 kr. Dessa pengar skall användas till projekt inom rågveteförädlingen. Svalöf får för samma växtslag hela 800 000 kr., så tala om en rättvis och neutral fördelning!

Om man ser på hela spannmålsortimentet, som är grunden för det svenska lantbruket och också utgör en inte obetydlig exportpotential, så förvånas man över att det företag, alltså Weibulls, som bara får "frimärkspengar" till sin förädling i jämförelse med konkurrenten i Svalöv, ändå i genomsnitt håller 60 % av den totala kvantiteten stadsplomberat utsäde. Ja, i fråga om vissa sorter är det faktiskt hela 100 %. Det gäller t. ex. vårvete.

Med hänsyn till konkurrenssituationen, som huvudsakligen gynnar Svalöf AB, kan det på längre sikt förmodas att den Weibullska dominansen försvinner, och detta kan äventyra växtförädlingsanstalten Weibulls struktur. Det måste betraktas som olyckligt för hela jordbrukets intresse om så skulle ske. Risk finns också att Weibulls inriktning i stället blir en satsning på utländska marknader. Därmed kan väsentliga verksamhetsfält här i landet krympas, vilket kan gå ut över sysselsättningen. Om då bakgrunden till en sådan olycklig utveckling är felriktade stödpengar till en konkurrent, så måste man se allvarigare på detta än vad vissa röster vill göra gällande.

När man antog lagen om växtförädlarerätt 1970, så förutsattes att licensavgifterna skulle göra växtförädlingen självfinansierande. Sverige skall liksom en rad andra länder i det hänseendet följa Pariskonventionens anda – att licensavgifter skall finansiera den praktiska förädlingen. Det har visat sig att Svalöf AB avstår från den i andra länder normala högre licensavgiften för s. k. basutsäden gentemot sin samarbetspartner och ägare – SLR.

Herr talman! Om ett växtförädlingsföretag delvis avstår från de för ett företagsekonomiskt arbetande växtförädlingsföretag normala intäkterna från jordbruket och i stället finansierar sin verksamhet via statligt stöd, så är detta en mycket allvarlig invändning mot hela stödverksamheten.

Såväl Svalöf AB som Weibulls har en omfattande förädling av trädgårdsväxter. I konkurrenssyfte måste Weibull på grund av den smala inhemska sektorn på detta område ta en årlig förlust på ca 400 milj. kr. Man gör detta i konkurrenssyfte. Samtidigt arbetar Svalöf på Hammenhög med liknande sortiment, men får verksamheten täckt till sista kronan av statliga medel. Hur rimmar det med rättvisan?

I många sammanhang framhålls att förädlingspengarna i stor utsträckning går till den s. k. Norrlandsförädlingen. Jag är av den uppfattningen, herr talman, att det är dags att sluta att betrakta Norrland som ett u-land i lantbrukssammanhang. Sanningen är i stället att den kraftigt stödda förädlingen till framför allt tidiga sorter, som passar Norrlands klimat, också går att sälja i stora delar av Mellansverige – ja, långt ner i Småland – just på

grund av sin tidighet. Norrlandsförädlingen ger enligt många bedömares uppfattning faktiskt ett överskott på närmare 4 milj. kr. sedan växtförädlingskostnaderna täckts av anslag från växtförädlingsnämnden resp. växtförädlings- och licensavgifter.

På senare år har genom ett nordiskt samarbete, där Weibulls visat vägen med flera sorter, t. ex. Polhavre och Yrjakorn från Norge och Puhtihavre och Etukorn från Finland, utnyttjats de resurser som finns i dessa länder när det gäller sorter för ett krävande klimat, som i t. ex. vissa delar av Norrland.

Svalöf AB:s och Weibull AB:s kostnader för växtförädling uppgår f. n. till totalt ca 70 milj. kr. Av dessa medel disponeras hälften, eller ca 33 milj. kr., till s. k. olönsam uppdragsförädling. Detta innebär att en mycket stor del av de totala resurserna – om det förutsätts att medlen förbrukas inom olönsam förädling – går till marginella ändamål.

Kvar till förädling av de helt dominerande grödorna återstår 37 milj. kr., eller drygt hälften av resurserna. Detta kan inte gagna den svenska växtförädlingen och det svenska folkhushållet på sikt. I stället för att stärka den svenska växtförädlings konkurrenskraft försvagar man denna genom en oproportionerligt stor resursspridning inom marginella områden. Kort-siktigt ökar därmed risken för inbrytningar på de dominerade och för utländska växtförädlingsföretag intressanta områdena. Långsiktigt innebär resursspridningen att svensk växtförädling förlorar i konkurrenskraft genom att otillräckliga resurser ställs till forskningens förfogande. Risken är som tidigare nämnts även uppenbar att Weibull AB, som är dominerande inom de betydelsefulla grödorna, slås ut med omfattande resursförstöring som följd.

I den moderata motionens hemställan punkt 2 pekar vi på att större delen av de statliga anslagen till växt- och grundforskning borde gå till lantbruksuniversitetet. Det är faktiskt universitetets ansvar och skyldighet att leda den verksamheten för att sedan på lika grunder delge resultaten till de praktiskt verksamma förädlingsföretagen. Dessa kunde då ha fortlöpande kontakter med sina forskande kolleger på universitetet. Informationen skulle pulsera i båda riktningarna, och de resultat som efter hand uppnåddes vid universitetet skulle möjliggöra för förädlingsföretagen att använda dem för kommersiell exploatering. Så fungerar det på andra håll i världen, t. ex. i Holland, som ju som bekant är mycket framgångsrikt på växtförädlingsområdet.

Vad svarar då lantbruksuniversitetet på denna hemställan om mera medel till centraliserad grundforskning? I sitt remissvar säger man att det är ett tilltalande förslag för Sveriges lantbruksuniversitet, men man menar att sådan forskning redan sker i växtförädlingsföretagen. Man visar alltså inget större intresse för möjligheterna att öka sin verksamhet. Jag utgår från att remisskrivaren valt en olycklig formulering. Annars är detta betänkligt.

Ett annat remissorgan, statens växtsortsnämnd, talar mera klarspråk. Man säger bl. a. att grundforskningen bör bedrivas på ett sådant sätt att resultaten blir tillgängliga för alla svenska växtförädlare, och att forskningen så långt som möjligt är fristående från företagen, men bedrivs i nära samarbete med

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

---

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

dessa. Sedan heter det: "På sikt är en ökning av insatserna för grundforskning vid lantbruksuniversitetet angelägen." Här instämmer man alltså helt i motionen.

Statens utsädeskontroll understryker också vikten av att projekt noga planeras och kommer till stånd, samt att resultaten härav görs allmänt tillgängliga. Med dagens situation torde detta viktiga påpekande närmast betecknas som verklighetsfrämmande. Vilket växtförädlingsföretag som arbetar med helt nya linjer inom ett förädlingsobjekt ringer omedelbart till konkurrenten och berättar vad man kommit fram till? Nej, så är det faktiskt inte. Annorlunda skulle det förhålla sig om grundforskningen var knuten till universitetet. Statens utsädeskontroll påpekar också att en översyn av principerna för anslagsfördelningen inte bara är motiverad utan den är, som man säger, också nödvändig.

Avslutningsvis vill jag beröra svensk växtförädlings stora betydelse även på främmande marknader. Både Weibulls AB och Svalöf AB har varit framgångsrika på den internationella marknaden. Inte minst Weibulls inbrytning i Sovjet med sitt oljeväxtpaket – det skedde i fjol – är värd all uppskattning. Det kan på sikt leda till inte obetydliga exportinkomster som hela det svenska folkhushållet kan få nytta av. Exportintäkterna från internationella marknader har under senare år starkt bidragit till att täcka utvecklingskostnaderna för den svenska marknaden.

1975 års växtförädlingsutredning uttryckte en viss oro för att den svenska växtförädlingen skulle ha bristande konkurrensförmåga vid eventuella inbrytningsförsök på den svenska marknaden från internationella växtförädlingsföretags sida. Denna oro har dess bättre ännu inte besannats. Däremot kan man hysa en viss oro med anledning av att ett av våra förädlingsföretag anmält en utländsk masskornsort till växtsortsnämnden för prövning. Masskornsorten som nu är aktuell ger en hög avkastning, men den har en mycket låg proteinhalt. I Sverige betalas inte korn efter proteinhalt. Skulle den aktuella sorten få stor spridning, innebär detta att vi ökar vårt spannmålsöverskott samtidigt som behovet att importera protein också ökar. Anmärkningsvärt i sammanhanget är att agenten för denna nya, ur nationalekonomisk synpunkt icke önskvärda, utländska kornsort är just det företag som åtnjuter huvudparten av det statliga växtförädlingsstödet.

Jordbruksutskottet har behandlat motion 1981/82:802 mycket välvilligt, i likhet med en del av remissorganen, som instämt i de krav som där restes. Det är min förhoppning att utskottets betänkande i alla avseenden respekteras, till gagn för svensk växtförädling och svenskt jordbruk.

Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Anf. 145 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som Sven Munke säger, att det är ett enhälligt utskottsbetänkande. Det eniga utskottet har här hemställt att de motioner som Sven Munke har pläderat för skall lämnas utan ytterligare åtgärd. Jag tycker att det bör tilläggas.

Det var ett par påståenden i Sven Munkes anförande som inte kan lämnas

Torsdagen den
9 december 1982

---

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

helt oemotsagda. Därför skall jag, herr talman, bara kort redovisa ett par fakta i ärendet.

Växtförädlingsnämnden har, genom riksdagens beslut, fått samhällets uppdrag att fördela det statliga stödet till den svenska växtförädlingen. Det avtalet löper, och det är klart att det skall ses över innan avtalstiden går ut – det har vi konstaterat i utskottet.

Det är inte riktigt intellektuellt hederligt att fortsätta att föra resonemang-
et att Svalöf får 28.5 miljoner och Weibulls 1,5 miljoner eller knappt det. Det är i och för sig en riktig beskrivning, men det vore en hederligare beskrivning om man sade att avtalet innehåller ett villkor om att icke lönsam växtförädling skall bedrivas av Svalöf och att Svalöf för denna tilldelas pengar av växtförädlingsnämnden.

Det är växtförädlingsnämndens uppgift att bedöma de redovisningar och kriterier som olika växtförädlingsföretag kan lägga fram för sina anslags-
kanden. Riksdagen kan inte gå in och röra i gällande avtal.

Den förädling som bedrivs när det gäller Norrlandssorter, potatis och mycket annat är faktiskt inte lönsam. Det vore värdefullare för svensk växtförädling och dess framtid om vi på denna punkt kunde resonera i ärliga termer. Även om det skulle vara en länge närd önskan från Weibulls sida att Svalöf skall upphöra med denna växtförädling, löser inte det Weibulls problem.

Jag blev mycket nyfiken när Sven Munke här dristade sig till att tala om att det inte är någon hemlighet att Svalöf har finansiella svårigheter. För mig, som har varit ordförande i Svalöf under en lång följd av år, är det faktiskt en hemlighet. Det har inte varit några sådana problem, men för en betydande del av den växtförädling som bedrivs för hela landet har det funnits anledning att ge statligt stöd. Den växtförädlingen har varit olönsam. Om samhället önskar att denna växtförädling skall fortsätta, får samhället tillskjuta pengar. Det var man enig om i riksdagen, och det är gällande växtförädlingspolitik. Därför är det mycket besvärande att både Weibulls och dess talesmän här alltid försöker insinuera att det skulle vara en orättvis fördelning av pengar. Man vill ha konkurrens, säger man. Här är det konkurrens mellan dessa två företag.

Med detta vill jag ha sagt att jag har full förståelse för att växtförädling inte alltid är särskilt lönsam. Men jag tycker att det är olyckligt om Weibulls tror att man på sikt löser sina problem genom att göra svårigheter för den icke lönsamma växtförädling som Svalöfs bedriver. Det är fel väg. Man kan aldrig lyfta sig själv genom att sänka någon annan. Därför kan jag inte låta sådana påståenden stå oemotsagda.

Det är bra att man går ut i världen och tecknar kontrakt. Det hade varit mera fullständigt om Sven Munke hade talat om att ett betydande samarbete sannolikt kommer att ske mellan Weibulls och Svalöfs för att klara de utländska åtaganden som han här redovisar. Det vore bra om man rätt snart kom fram till en sådan debattatmosfär att man i första hand såg till att svensk växtförädling fungerar i stället för att försöka misstänkliggöra varandra.

Skulle riksdagens beslut vara bristfälligt på något sätt och växtförädlings-

Torsdagen den
9 december 1982

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

nämnden handlar på ett sådant sätt som Sven Munke har beskyllt den för – jag skulle aldrig våga komma med sådana beskyllningar mot en statlig institution som fått ett uppdrag – så får beslutet ses över. Det kommer vi att göra – det har utskottet sagt, och det har varit meningen hela tiden, enligt avtalet. Det behövdes alltså inte någon motion och inte heller några åtgärder med anledning av motionen.

Anf. 146 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det var Einar Larsson som förde in orden intelligens och hederlighet i debatten. Jag vet inte om Einar Larsson menar att han representerar intelligentian i dessa frågor. Jag är ingen talesman för vare sig den ena eller den andra. Jag baserar de uppgifter jag har lämnat på en över 30-årig erfarenhet som praktisk lantbrukare och en 15-årig erfarenhet som lantbruksredaktör.

Detta är inga nyheter, och det är ingen anklagelse mot någon statlig institution. Men om det finns två företag som bedriver en viss produktion, och det ena företaget åtnjuter statliga medel på upp till 30 milj. kr. och det andra får 1,5–2 milj. kr., behöver man inte ha varit ordförande i det företag som tillgodoses för att förstå att det är någonting som är snett.

Vi är nu i det läget, herr talman, att vi måste tänka på våra resurser så att de kommer till användning på rätt sätt. Jag försökte i mitt anförande framhålla att vi bör lägga de stora pengarna på sådant som vi kan sälja och sådant som lantbruket behöver och inte lägga hälften på marginella grödor, som kan vara hur befogat som helst när vi har pengar. Men skall vi låna pengarna utomlands anser åtminstone jag som skattebetalare och som representant i denna kammare att man har rätt att påtala sådana här olägenheter.

Anf. 147 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt, som Sven Munke säger, att jag införde hederlighet i denna debatt.

Eftersom Sven Munke inte tycks vilja förstå detta, kan jag än en gång tillägga att skillnaden mellan de anslag som tilldelas – inte av riksdagen utan av växtförädlingsnämnden – de två stora växtförädlingsföretagen är exakt samma belopp som det kostar att bedriva växtförädling för bl. a. Norrland, hela potatisförädlingen och litet till. Är det så att riksdagen beslutar att inte längre ta ansvar för hela landet eller att man skall sluta förädla potatis i Sverige så behövs inte detta anslag, det är alldeles riktigt. Men det är ju ingen hjälp för den rivaliserande ton som Sven Munke här för å Weibulls vägnar.

Anf. 148 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag underströk tidigare att jag inte är talesman för något företag, utan jag framför synpunkter som jag har skaffat mig av eget intresse.

När nu Einar Larsson fortsätter att utpeka Norrland som ett slags u-landsföreteelse, måste jag reagera. Det är faktiskt på det sättet att tack

vare den förädling som sker just för att tillgodose en hel del av älvdalarna i Norrland med bra utsäde har man fått fram ett utsäde som säljs i Mellansverige och ända ner i Småland, för användning på ur klimatisk synpunkt utsatta områden. Det finns uträknat att den förädlingen faktiskt går ihop.

Hade Svalöf AB tagit ut de licensavgifter på basutsäde som man inte bryr sig om att ta ut men som enligt Pariskonventionen skall vara grunden för växtförädlingen, hade företaget kanske inte behövt några statliga pengar.

Låt mig ta upp ett annat avsnitt, nämligen trädgårds- och blomsterförädling. På det området satsar Weibulls på verksamhet som går med 4 milj. kr. i ren förlust. Man gör det av konkurrensskäl. Man gör det därför att man har ett namn att leva upp till. Samtidigt bedriver Hammenhög, som hör till Svalöf, samma verksamhet och får kostnaden täckt till sista kronan.

Det kan inte fortsätta på det sättet. Det måste bli en konkurrensneutralitet, och det är den jag har talat för här, inte för någonting annat.

Anf. 149 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag efterlyser fortfarande Sven Munkes dokumentation för hans utkastade påstående att Svalöf AB skulle ha haft finansiella svårigheter.

Den uppmärksamma kammaren har säkert lagt märke till att jag aldrig har nämnt ordet u-land i den här debatten. Jag har talat om att Sveriges riksdag, med ansvar för hela landet, måste ta ansvar också för exempelvis växtförädling i hela landet, och det innebär viss olönsam verksamhet.

Att växtförädlingsnämnden sköter sig så illa som Sven Munke antyder återstår också att dokumentera. Om så skulle ske, vore det verkligen ett observandum som nämnden får rätta sig efter. Det skall den göra, och det står redan i det avtal som finns.

Anf. 150 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag har inte dömt ut växtförädlingsnämnden på något sätt. Det är klart att ett sådant påstående kanske blir gångbart i Skånska Dagbladet i morgon, men så har jag faktiskt inte uttryckt mig.

Det finns ett femårigt avtal, och i motionen har jag understrukt att detta avtal skall gälla tiden ut men att man i god tid innan det löper ut upptar förhandlingar och då beaktar vad som har framförts i motionen. Utskottet har också gått på den linjen, och jag kan inte förstå varför Einar Larsson står här och pratar om helt andra saker. Jag har inte beskyllt någon för ohederlighet.

Vad gäller de finansiella svårigheter som Svalöf AB hade för tre år sedan vet väl Einar Larsson som ordförande hur pass allvarliga de var. Om inte staten gått in, hade Svalöf AB kanske inte funnits i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

*Statens stöd till
växtförädling
m. m.*

19 § Föredrags

Jordbruksutskottets betänkanden

1982/83:9 Regional laboratorieverksamhet (prop. 1982/83:21)

1982/83:10 Åtgärder för att begränsa användningen av kadmium (skr.
1982/83:30)

1982/83:11 Den svensk-norska gränshandeln med grovfoder

1982/83:12 Jordbrukets produktion av energigrödor

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

20 § Vattenvård

Föredrags jordbruksutskottets betänkande 1982/83:13 om vattenvård,
m. m.

Anf. 151 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! De tilltagande miljöhoten mot vårt grundvatten, våra sjösystem och stora havsområden har väckt en ständigt ökad uppmärksamhet under senare år. Riksdagsdebatterna i frågan om vattenföroreningar av olika slag har ganska väl återspeglat den stegrade oro som människorna känner inför ökade risker av hälsovådligt dricksvatten, förstörda rekreativmiljöer och uteblivna fiskefångster. Men trots att det råder en ganska utbredd enighet om situationens allvar har viljan till ingripanden mot de mest påtagliga föroreningskällorna hittills saknats.

För första gången har vi emellertid fått ett enhälligt utskott att instämma i motionärernas uppfattning att det behövs genomgripande och samordnade insatser för att hejda en fortgående utarmning av oersättliga naturområden och för att man så långt som möjligt skall kunna återställa förstörd miljö. Så långt är allt gott och väl.

Innan jag något går in på vad som uppenbarligen nu måste göras för att begränsa olika slag av förorenande utsläpp i vattenmiljön vill jag ge en kortfattad beskrivning av problemen.

I fyra motioner, bakom vilka står socialdemokratiska riksdagsledamöter från Skåne, Halland och Bohuslän, framhålls att grundvatten, vissa sjösystem samt allt större havsområden utsätts för en allt starkare belastning av föroreningar.

Kraftiga växtplanktonblomningar har konstaterats från Öresund i söder till Bohuskusten i norr. Mest uppmärksammade har kanske problemen i Laholmsbukten blivit. Planktonblomningarna har lett till direkta störningar i havsmiljön. Flera undersökningar tyder på att flera arter av giftiga alger spritts till och etablerats i svenska vatten. Syrebrist, som uppstår till följd av algbloomingen, breder ut sig över allt större bottenområden. Bottenfaunan slås ut. Fisk- och musselodlingar skadas. Forskarna misstänker att fiskens reproduktionsplatser i Öresund och Kattegatt redan kan ha tagit allvarlig skada av syrebristen. Rent ekonomiskt innebär naturligtvis den här

utvecklingen stora avbräck för yrkesfiskarna i berörda områden. Nästan samstämmiga forskarrapporter anger den ökade tillförseln av närsalter, såsom fosfor och kväve, till sjö- och havsområdena som den viktigaste orsaken till problemen. För att belysa detta förhållande kan nämnas att avrinningsområdets 9 % åker beräknas svara för 65 % av kvävetransporten till Laholmsbukten via åarna.

Även i sjösystem och kanske främst i Ringsjön i centrala Skåne ökar alg tillväxten oroväckande sedan flera år tillbaka. Vattenkvaliteten i Ringsjön, som består av tre sjöbäcken, har försämrats drastiskt sedan mitten av 1960-talet. Denna utveckling har starkt begränsat badmöjligheterna och åstadkommit allvarliga inskränkningar i fiskeutbytet. På något längre sikt utgör den ett direkt hot mot sjöns användning som dricksvattensreservoar för en kvarts miljon människor. Undersökningar som samordnats av den s. k. Ringsjökommittén – i vilken ingår representanter för kommuner och länsstyrelse – konstaterar att det måste till en i svensk vattenvård unik insats för att Ringsjön i framtiden skall kunna användas för fiske, rekreation och som dricksvattenstakt.

Sedan utskottet avslutat sin behandling av motionen om Ringsjön har limnologiska institutionerna i Lund och Uppsala presenterat en ny undersökning om förhållandena i sjön. Undersökningen slår entydigt fast att Ringsjön under ett flertal år utsatts för en onaturligt kraftig uppgödsling och att tillförseln av växtnäring från omgivningen är förödande för sjöns vattenkvalitet. Markerna runt Ringsjön läcker alltså ut mer näringsämnen än vad som är normalt.

Forskarna drar slutsatsen att det nu bör startas ett fullskaleförsök för att få svar på frågan om det går att driva en hög jordbruksproduktion och samtidigt behålla en sjö som Ringsjön som en fungerande vattentäkt och sjö över huvud taget. Man anser att målsättningen främst bör vara att pröva all nu känd kunskap om olika former att styra odlingstekniken, så att växtnärläckaget minimeras.

Förslagen är väl värda att beakta, och då måste vi naturligtvis vara beredda att sätta in de resurser som behövs för att fullfölja ansträngningarna att rädda särskilt utsatta sjöar och havsområden från en total förstörelse. På sikt är det här en överlevnadsfråga. Det tror jag att allt fler kommer till insikt om.

Det torde nu stå utom alla tvivel att jordbrukets odlingsåtgärder spelar en avgörande roll i fråga om möjligheterna att hejda en ytterligare utarmning av sjö- och havsmiljöerna och för att i möjligaste mån kunna återställa en redan förstörd miljö.

Min erfarenhet är att den enskilde lantbrukaren blivit alltmer medveten om att odlingsåtgärder som t. ex. överdriven gödsling är ett hot mot vattenmiljön och att de aktiva jordbrukarna i ökad utsträckning är beredda att medverka till miljöförbättrande åtgärder.

När det gäller gödselindustrins och jordbruksorganisationernas inställning kan jag tyvärr inte vara lika optimistisk. Det är sålunda mycket beklagligt att en ledande företrädare för jordbrukskooperationen i södra Sverige betecknat forskares uppskattningar av jordbrukets påverkan på vattenmiljön som

”gissningstävlingar”. Eftersom dessa organisationer ofta reagerar då andra samhällsgrupper betygsätter jordbruket borde de själva iakttaga större försiktighet och visa varsamhet med orden.

Även jordbruket kan och måste lämna sin beskärda del i det saneringsarbete som nu med kraft måste igångsättas i bl. a. Ringsjöområdet och i Laholmsbukten. En försiktig uppskattning är att kväveläckaget skulle kunna minskas med åtminstone 30 % i t. ex. Ringsjöområdet. En reducering av kvävegivorna med 10–20 %, kan betraktas som fullt realistiskt.

Låt mig avslutningsvis sammanfatta de åtgärder som nu skyndsamt måste sättas in kring Ringsjön, Laholmsbukten och andra s. k. akutområden. Förslagen skall ses i perspektivet av att vi redan satsar stora resurser på att försöka begränsa försurningen. Övergödningsproblemet är till sin karaktär lika allvarligt, om än mindre till sin omfattning:

1. Ökade insatser från hälsovårdsmyndigheter och länsorgan. De initiativ till ökat samarbete och samordning på kommun- och länsplanet som tagits av hälsovårdsnämnden i Landskrona kommun må tjäna som föredöme. Direkta ingripanden mot överdriven gödsling måste ske i ökad utsträckning.

2. Utse Ringsjön och Laholmsbukten till testområden för avancerade fullskaleförsök.

3. Begränsa markanvändningen kring större vattentäkter. Pröva möjligheterna att upprätta en skyddszon kring Ringsjön.

4. Öka stödet och stimulansen till jordbrukare som på frivillig väg minskar sin användning av kemikalier i jordbruket.

5. Utöka kontrollen/provtagningen i Västerhavet.

6. Satsa mer på grundforskningen. Om vi i Sverige skall ha någon möjlighet att utveckla och bedriva s. k. akvakultur, dvs. vattenbruk, är baskunskaper om giftiga algar ett oundvikligt krav.

Kommittéer och arbetsgrupper i all ära. Men vi kan inte hålla på och utreda i det oändliga. Jämsides med fortsatta forskningsinsatser måste direkta åtgärder vidtas för att förhindra att redan starkt förorenade vattenmiljöer blir helt tillspillogivna.

Herr talman! Utskottet ifrågasätter inte på någon punkt de förslag vi fört fram i våra motioner. Tvärtom understryker man betydelsen av att utredningsarbetet kan fullföljas med kraft, och man hyser uppenbarligen en stark tilltro till den socialdemokratiska regeringens förmåga och vilja att föra arbetet vidare.

Denna tro på regeringens förmåga att bygga ut miljöpolitiken delas av oss motionärer. Vi kommer därför att ta de erforderliga initiativ och kontakter som nu behövs för att konkreta miljöförbättrande åtgärder i här berörda sjö- och havsområden skall kunna bli verklighet.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

21 § Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande
1982/83:14 Diknings- och avloppsföretag

Näringsutskottets betänkanden

1982/83:11 Statligt utnyttjande av industriellt rättsskydd
1982/83:12 Regional dagligvaruförsörjning.

Ursprungsmärkning och prisinformation

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

22 § Ursprungsmärkning och prisinformation

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:13 om ursprungsmärkning och prisinformation.

Anf. 152 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 13 behandlas några konsumentpolitiska frågor om ursprungsmärkning och prisinformation. Utskottet behandlar först två motioner om prisinformation i detaljhandeln, och i denna del föreligger ett enhälligt betänkande.

I den tredje motionen begärs ett förslag till lagstiftning om ursprungsmärkning av möbler. Motionären anser att en lag om obligatorisk ursprungsmärkning av möbler skulle få en stimulerande effekt på svensk möbelindustri.

Utskottsmajoriteten ansluter sig till motionärens bedömning och anför att en lagstiftning om ursprungsmärkning av varor framstår som motiverad ur såväl producenternas som konsumenternas synvinkel. Från den utgångspunkten begär sedan majoriteten att riksdagen skall anmoda regeringen att låta utreda fördelar och nackdelar med en sådan lagstiftning. Samtidigt säger man att det är dags att överväga införande av regler om ursprungsmärkning även för andra varugrupper. Får jag då fråga utskottsmajoritetens företrädare: Vilka varugrupper menar man? Hur långt vill socialdemokraterna gå? Ni säger ju ändå på samma gång i betänkandet "att en sådan lagstiftning kan medföra problem i olika hänseenden".

Utskottets skrivningar är på denna punkt enligt min mening motsägelsefulla. Å den ena sidan sägs att det är dags att överväga införande av regler för även andra grupper än möbler. Å den andra sidan säger man att det finns problem. Man måste utreda fördelar och nackdelar med en sådan lagstiftning. När man är så osäker, är det märkligt att man uttrycker den uppfattningen att det är dags att införa dylika tvångsregler, dessutom för ett större område än vad motionären har tänkt sig.

Vidare anför utskottet: "Regeringens överväganden bör inte begränsas till frågan om införande av ursprungsmärkning för möbler." Jag måste då fråga socialdemokraterna: Vad är det egentliga syftet med dessa formuleringar? Det förefaller som om man nu vill bereda marken för en serie protektionis-

Torsdagen den
9 december 1982

Ursprungsmärkning och prisinformation

tiska åtgärder. Är det en konsekvens av den ekonomiska politik, den närings-, arbetsmarknads- och regionalpolitik som man sedan valet har slagit in på? I vart fall röjer utskottsskrivningarna en betydande osäkerhet hos socialdemokraterna om vad som kan komma att inträffa i form av olika sysselsättningsproblem och andra problem i spåren av deras egen politik.

Jag anser det mycket angeläget att få svar på mina frågor, orsakade inte bara av det motsägelsefulla budskapet i betänkandet utan också av det faktum att näringsutskottet tidigare i full enighet har avstyrkt motioner med liknande krav.

Så sent som den 16 december 1981 antog riksdagen ett betänkande från näringsutskottet, där utskottet bl. a. anförde följande:

”Utskottet vill emellertid betona att det ofta torde vara tveklaktigt huruvida kännedom om en varas ursprungsland kan ge någon betydelsefull vägledning när det gäller att bedöma varans kvalitet. En annan svårighet knyter sig till frågan om hur begreppet ursprungsland bör definieras när – som ofta är fallet – de i en vara ingående komponenterna härrör från skilda länder.”

Näringsutskottets borgerliga ledamöter intar alltså samma ståndpunkt som riksdagens enhälliga uttalande gick ut på i december förra året. I trepartireservationen anför vi reservanter vidare att de övriga invändningar mot tanken på en mer utsträckt skyldighet att ange en varas kommersiella ursprung som utskottet redovisat i betänkandet talar för att en lagstiftning inte bör övervägas.

Motionären säger att utskottsmajoriteten synes instämma i att en lag om obligatorisk ursprungsmärkning av möbler skulle få en stimulerande effekt för svensk möbelindustri, som f. n. stagnerar. Om detta argument skulle vara relevant, torde många möbelfabrikanter på frivillig väg redan ha infört en sådan varumärkning. Det finns ju ingenting som hindrar svenska möbelfabrikanter att förse sina produkter med uppgift om tillverkningsland, om de så finner önskvärt – och i synnerhet som motionären tycks tro att detta i ett lag skulle kunna öka försäljningen av svenska möbler.

Vad motionären och utskottsmajoriteten bortser från är det svenska kostnadsläget. Det är endast åtgärder i detta syfte och som kan äga varaktigt bestånd, som kan stärka den svenska konkurrensen gentemot utlandet på såväl detta som andra branschområden.

En åtgärd av den typ som socialdemokraterna numera förespråkar bidrar till motsatsen. Kostnader för kontroll och uppföljning ökar de offentliga utgifterna, och åtgärder mot näringslivet som leder till ökad reglering och byråkrati innebär alltid merkostnader för produktionen. Alla förnufts-käl talar för en fortsatt frivilliglinje, och därför bör det aktuella motionsyrkandet avslås.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till den reservation som fogats till näringsutskottets betänkande nr 13.

Anf. 153 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Sten Svensson svingar sig över vida ekonomisk-politiska fält i sitt inlägg. Jag skall försöka hålla mig något närmare verkligheten.

I våras beslöt riksdagen på förslag av den folkpartistiske handelsministern Björn Molin att införa ursprungsmärkning på kläder från den 1 juli 1983. Beslutet fattades under bred enighet i riksdagen. Endast moderaterna röstade emot.

Det förs nu en diskussion om huruvida ursprungsmärkning strider mot de regler för den internationella handeln som Sverige har anslutit sig till. Men det är helt klarlagt att ursprungsmärkning generellt sett är tillåten – det finns inget utrymme för tvivel på den punkten, Sten Svensson. En del hänger naturligtvis på hur det hela utformas. Sannolikt kan man väl anta att protektionistiska grunder för ursprungsmärkning oftare misstänks av omvärlden om ursprungsmärkningen är selektiv och inte generell till sin omfattning. I den meningen kan vi alltså dra på oss mer klagomål om vi endast har ursprungsmärkning på kläder än om vi hade haft detta över hela konsumentvaruområdet.

Vi behandlar nu en motion som begär ursprungsmärkning på ytterligare ett område. Det gäller möbler. Utskottet är överens om att avvisa ett sådant isolerat krav. Jag tror att man kan utläsa även detta ur majoritetens skrivning. Däremot skiljer vi oss åt när det gäller den fortsatta hanteringen av motionen. Utskottsmajoriteten vill att regeringen närmare skall utreda för- och nackdelarna med en generell ursprungsmärkning på konsumentvaruområdet. Detta säger de borgerliga partierna nej till.

Vi är medvetna om att ett mera allmänt införande av ursprungsmärkning kan medföra praktiska problem, som eventuellt är större än de fördelar som finns att få, och det är detta vi vill att regeringen skall se närmare på. Vi anser å andra sidan att frågan om ursprungsmärkning av produkter är en i vid mening allt viktigare konsumentpolitisk fråga. Krav ställs allt oftare att besked skall kunna ges om varifrån en vara kommer. Detta gäller speciellt på konsumentvaruområdet, där det är fråga om kunder som inte är professionella inköpare.

Det gäller alltså konsumentens rätt till kunskap om den vara han köper. En grundläggande upplysning bland flera andra är då från vilket land en viss vara kommer. Hur konsumenten sedan vill hantera denna information ankommer självfallet på honom själv. En del har synpunkter på hygienisk standard och långa transporter. Andra konsumenter förknippar en hög kvalitet med ett visst land. Andra åter vägrar att köpa varor från ett visst land inom ramen för olika bojkottaktioner som har sprungit fram, ofta spontant. Ytterligare andra vill köpa svenskt för att stötta svensk industri i ett svårt läge. Alla dessa argument för att köpa eller inte köpa en viss vara är helt legitima och kan vägas in, tillsammans med pris och annan information, av den enskilde konsumenten.

Detta är bakgrunden till det resonemang utskottsmajoriteten för i sin skrivning och till det krav på utredning av en mera generell ursprungsmärkning som vi tycker att det kan vara lämpligt att föra fram. Regeringen bör

alltså på lämpligt sätt utreda den här frågan. Men riksdagen bör självfallet ge regeringen fria händer när för- och nackdelar skall vägas samman. Dock bör man ha klart för sig det informationskrav som ligger i botten av denna fråga.

Låt mig sedan svara på några frågor som Sten Svensson har ställt i sitt inlägg. Vilka varugrupper avser ni när ni för fram kravet på ursprungsmärkning, frågar han? Jag har väl i viss mån redan svarat på den frågan. Vad man från regeringens sida närmast bör se på är enligt vår mening konsumentvaruområdet – inte hela fältet men just konsumentvaruområdet, eftersom vi har konsumenter som inte är professionella inköpare.

Vidare säger Sten Svensson att skrivningen i utskottsbetänkandet är motsägelsefull. Det stämmer i viss mån. Vi för ju ett resonemang om för- och nackdelar. Vi är öppna för att det kan finnas praktiska problem. Det kan också finnas nackdelar. Men vi uppmärksammar också de fördelar och de konsumentkrav som är förenade med en utökad ursprungsmärkning. Därav kommer det sig att frågan kan tyckas motsägelsefull. Men vi "landar" också på ett klart besked, en utredning på lämpligt sätt.

Så till den tredje punkten som Sten Svensson tar upp. Han säger att det här skulle vara ett utslag av protektionism, att man från socialdemokratins sida skulle driva den här frågan som ett led i sina protektionistiska strävanden. Men så är inte fallet. Jag har försökt förklara att det är fråga om fullt legitima konsumentpolitiska krav – låt vara i en något vidare mening än annars.

Sten Svensson har f. ö. själv rubricerat den fråga som han tar upp i dag i sitt inlägg. Han talar nämligen om konsumentpolitiska frågor. Därigenom han han själv angett den rätta karakteristiken när det gäller åtgärder. Det är inte fråga om någon protektionism, utan det är fråga om att ge konsumenten legitim information om de varor som han köper.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 13.

Anf. 154 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Får jag först, Lennart Pettersson, framhålla att ett enigt näringsutskott avvisade den aktuella tanken i sitt betänkande nr 17 från förra riksmötet. Enligt närvarolistan var även Lennart Pettersson med den gången.

Jag konstaterar att socialdemokraterna har ändrat sig och att det måste ha hänt någonting under tiden som gör att man nu intar en annan ståndpunkt. Syftet är nu att införa lagstiftning på detta område.

Jag har inte fått ett särskilt bra svar på min fråga om hur långt man vill gå, om vilka varugrupper man avser. Man är uppenbarligen beredd att slå in på en linje som innebär en ökad reglering och styrning från politiskt håll. Det finns inte mycket till övers för en tilltro till branschen och till berörda parter när det gäller att själva komma överens. Utskottet konstaterar ändå i betänkandet att det pågår överläggningar mellan konsumentverket och möbelhandeln och att man borde kunna avvakta resultatet av dessa. Också från näringslivets sida ställer man upp.

Jag kan även påminna Lennart Pettersson om att vi nyligen fått ett betänkande från varuprovsningskommittén, vilket också är enhälligt. Näringslivets företrädare har där utfäst sig att medverka i ett datorbaserat informationssystem rörande varufakta, dvs. ett återupplivande av det tidigare VDN-systemet i modern form. Betänkandet har nu varit ute på remiss. Så småningom får regeringen anledning att överväga en proposition i frågan. Även i det avseendet borde man ha avvaktat. Inte heller på denna punkt har socialdemokraterna i utredningen haft anledning att föra fram förslag och synpunkter av den innebörd som vi nu diskuterar.

Nej, herr talman, lagstiftning är onödig. Vad vi skall göra i vårt samhälle i dag är i stället att avreglera och avbyråkratisera. Vi politiker skall inte skriva bruksanvisningar för allting. Det är bättre att konsumenterna och de som närmast berörs får mer och vi politiker mindre att säga till om.

Anf. 155 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Sten Svensson säger att han inte har fått något bra svar. Jag kan då i allra största korthet upprepa något av vad jag sade från talarstolen.

Vad vill ni att regeringen skall utreda? frågade Sten Svensson. Mitt svar är: Utred konsumentvaruområdet. Detta är en konsumentpolitisk fråga. Konsumenten har rätt att få grundläggande information om de produkter han köper. Var en vara är tillverkad är enligt min mening en sådan grundläggande information. Sedan är det upp till varje konsument att hantera den informationen på lämpligt sätt. Det är alltså närmast konsumentvaruområdet som bör vara föremål för regeringens utredning.

Sten Svensson säger att vi inte skall ha mer av reglering och styrning av näringslivet utan i stället skall vi avreglera. Ja, det kan väl gälla på flera områden. Det finns nog anledning att granska en del av vad de borgerliga regeringarna företagit sig i form av ytterligare regleringar under de sex år som de varit verksamma. Men det finns också andra områden där man har anledning att i konsumentens intresse utforma vissa regler till stöd för en svag motpart. Det gäller just på konsumentområdet, och här vill vi socialdemokrater gå vidare.

Sten Svensson pekar vidare på de överläggningar som nu pågår mellan möbelbranschen och konsumentverket för att komma fram till någon form av ursprungsmärkning. Men det är bara ett steg till en selektiv åtgärd som går direkt in i en viss bransch. Och jag menar att vi både principiellt och av handelspolitiska skäl skall undvika den typen av selektiva ingrepp och överenskommelser. Skall vi göra något på detta område skall vi ta ett brett grepp, så att det klart framgår att det handlar om ett konsumentpolitiskt stöd och inte en protektionistisk insats till stöd för en viss bransch.

Sten Svensson hänvisar slutligen till att det förra året fanns en centerpartistisk motion i den här frågan som ett enhälligt näringsutskott avstyrkte. Jag kan då erkänna att vi kanske släppte i väg den frågeställning som den centerpartistiska motionen ville ta upp till diskussion litet väl lättvindigt. Låt mig bara säga något till försvar för mig och mina kamrater i näringsutskottet.

För det första förordade centerpartimotionen ett direkt ingrepp utan föregående utredning, såvitt jag nu kommer ihåg. För det andra ville man få fram en generell ursprungsmärkning också på områden utanför konsumentvaruområdet, såvitt jag kunde fatta. För det tredje: De praktiska problem som näringsutskottet pekade på i samband med ett införande av ursprungsmärkning blev senare mycket noggrant penetrerade av den borgerliga regeringen innan den lade fram sitt förslag till ursprungsmärkning på beklädnadsområdet. Alla dessa skäl medverkade till att vi lät centerpartimotionen gå med en ganska summarisk behandling. Men det kan väl inte för all framtid få vara ett argument för att vi inte skall se på denna fråga.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

Anf. 156 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att Lennart Pettersson nu erkänner att de argument som talade emot en åtgärd av den här typen förra året, de var Lennart Pettersson med om att skriva ned i näringsutskottets betänkande i december 1981. Vi reservanter står kvar vid samma uppfattning som utskottet intog då och upprepar dessa argument i dag.

Lennart Pettersson och hans kollegor bland majoritetsföreträdarna erkänner även i dag att det finns problem på det här området. Men ändå går de så långt att de i betänkandet säger att det är dags att införa ursprungsmärkning – och inte bara på möbler utan inom en större del av marknaden. Den utredning som föreslås skall vidare syfta till lagstiftning. Men lagstiftning blir ett verkligt trubbigt vapen. Lennart Pettersson har inte någonting till övers för synpunkten att man rimligen borde avvakta allt det arbete som pågår och som sker på frivillig väg. Bl. a. inom varuprovningsskommittén kunde man enas om bedömningen att man skulle kunna starta med ett frivilligt, datorbaserat informationssystem rörande varufakta på det här området. Det skulle i första hand användas på konsumentvarumarknaden. Då blir mycket av detta tillgodosett på frivillig väg. Det fina med den uppläggningsen, då man inte använder lagstiftningsvapnet, är att man kan anpassa sig till de skiftande förutsättningar som råder i olika branscher, och man får ett smidigt system.

Jag vill till skillnad från Lennart Pettersson sätta större tilltro till parternas och branschens egna ansträngningar i det här syftet. Jag tror att lagstiftning blir ett väldigt trubbigt vapen, som dessutom blir kostnadskrävande. Ytterst kommer detta att drabba konsumenten i form av högre priser.

Anf. 157 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Sten Svenssons senaste inlägg vittnar om att han inte lyssnade till vad jag sade tidigare.

Sten Svensson säger att ursprungsmärkning inte är bra och att vi inte skall ha det, men i nästa andetag hänvisar han till pågående överläggningar inom möbelbranschen, där man just resonerar om formerna för en ursprungsmärkning. Det gäller för moderaterna att bestämma sig. Är ni för eller emot

ursprungsmärkning? Eller är det bara det faktum att ni inte vill ha lagstiftning på området som är det avgörande?

Man kunde tycka att den enklaste saken här i världen vore att ha en generell regel om att det på en vara skall anges i vilket land den är gjord – punkt, slut. Det borde vara enklare än att ha krångliga förhandlingar inom bransch efter bransch som kan ta både fem och tio år.

Krångligare än så är det inte. Därför betraktar jag den senare delen av Sten Svenssons argumentering som rena undanflykter.

Det är bara att konstatera att moderaterna – i motsats till övriga partier – är motståndare till ursprungsmärkning. Det var ni när det gällde beklädnadsområdet.

Anf. 158 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi moderater är emot alla åtgärder som syftar till att öka byråkratin och att införa fler tvångsregler mot näringslivet. Vi är i stället för ökad frihet. Vi har stor tilltro till att konsumenter och producenter själva kan lösa de problem som finns på det här området och att de kan finna lösningar som är smidigare att använda.

Anf. 159 LENNART PETTERSON (s):

Herr talman! Ett sista inlägg för att bemöta Sten Svensson: Det går åt hundra gånger färre byråkrater, om man inför en enkel lagregel om att det på varje vara skall finnas en upplysning om varifrån den kommer, än om man på område efter område skall förhandla om hur ursprungsmärkningen skall utformas i varje enskild bransch, utan några allmänna riktlinjer.

Lyd ett gott råd och hjälp till med avbyråkratiseringen genom att stödja utredningsförslaget om en eventuell lagstiftning om ursprungsmärkningen!

Anf. 160 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi vill skapa förutsättningar för att ge konsumenterna ökade möjligheter att utöva sin valfrihet och den vägen styra produktionens inriktning. Vi politiker kan inte skriva bruksanvisning för den i alla lägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (ursprungsmärkning av möbler)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 137 för reservationen av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

23 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande
1982/83:11 Vissa yttrandefrihetsfrågor

Ansökningsförfarande för militära tjänster

Försvarsutskottets betänkande

1982/83:1 Kommunernas medverkan vid antagningen av hemvärnsmän

Vad utskotten hemställt bifölls.

24 § Ansökningsförfarande för militära tjänster

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1982/83:2 om ansökningsförfarande för militära tjänster.

Anf. 161 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Bestämmelserna för det militära vitsordssystemet är ganska omfattande. Systemet gäller för militär och civilmilitär stam- och reservpersonal. En vitsordperiod omfattar ett år, vilket innebär att de nämnda personalkategorierna betygsätts varje år upp till pensionsåldern.

Vitsordet omfattar tjänstgöringsvitsord och befordringsomdöme. Betygen sätts vanligen av tre chefer på olika nivåer: kompanichef, bataljonschef och förbandschef.

När vitsorden är satta skall uppföljningssamtal ske, varvid individen skall ges tillfälle att framföra synpunkter avseende intresseinriktning, personliga förhållanden, arbetsmiljö m. m. Det är ett tidsödande arbete, som på de flesta förband endast fullföljs till en viss del. Personalen skall delges vitsorden om så önskas. Vitsord sätts i följande ämnen: kunnighet, arbetskapacitet, intellektuell rörlighet, omdömesförmåga, psykisk stabilitet, samarbets- och kontaktförmåga, fysisk kondition och ledarskap.

Inte är det många chefer som känner sin personal så väl att de med gott samvete kan sätta ett rättvist betyg i intellektuell rörlighet, varvid det gäller en persons förmåga att fatta sammanhang och situationer, personens förmåga att tänka logiskt, analysera problem och skilja huvudsak från bisak och hur personen kan ställa om sig efter nya lägen och synsätt.

Inte är det heller många chefer som känner sin personal så väl att de kan bedöma sina underlydandes psykiska stabilitet under pressande förhållanden. Även inom övriga ämnen är det svårt att sätta rättvisande betyg. Med ledning av satta vitsord görs sedan ett befordringsomdöme, som ligger till grund vid tillsättande av urvalstjänster.

Jag har med detta velat ge kammarens ledamöter en kort bakgrund till hur det militära vitsordssystemet är uppbyggt.

Av det följande kommer att framgå att det militära vitsordssystemet är utsatt för kritik, att det är orättvist, att det inte har officerarnas förtroende och att systemet bör avskaffas i sin nuvarande form.

Men tyvärr har inte utskottsmajoriteten den uppfattningen. Majoriteten i

utskottet förutsätter dock att ÖB i sitt kommande förslag beaktar den kritik som har framförts mot nuvarande system.

Kommer överbefälhavaren att göra det? Det är knappast troligt. I sitt remissyttrande till utskottet säger ÖB "att erfarenheterna visar att det nuvarande vitsordssystemet i stort fungerar väl". Med den inställningen är det inte lätt att få till stånd någon radikal rättelse. Överbefälhavarens inställning förvånar mig, eftersom jag tror att ÖB väl känner till att systemet inte har officerarnas förtroende.

För att få rätsida på nuvarande system borde riksdagen med anledning av motionen 1981/82:1256 som sin mening ge regeringen till känna att det erfordras en radikal förändring av det militära vitsordssystemet och befordringsförfarandet. Det är vad vi reservanter anser.

Officerarnas riksförbund har i sitt yttrande till utskottet angett att det nuvarande vitsordssystemet har av förbundets medlemmar utsatts för en omfattande kritik. Det som kritiserats är i huvudsak det som framförts i motionen.

Man säger också att enskilda som klagat på sitt vitsord i vissa fall har fått ännu lägre vitsord vid nästa vitsordstillfälle – detta på grund av att chefen bl. a. ansett deras samarbetsförmåga dålig, eftersom de klagat. Tyvärr tillämpas den metodiken i de flesta fall om någon har avvikande mening mot sin chef. Det gör systemet odemokratiskt och stöter bort dem som har en annan uppfattning. Förbundet anser vidare att man måste få ett system som tryggar rättssäkerheten och har de bedömdas förtroende.

Även Svenska officersförbundet anser att en översyn syftande till begränsning och förenkling av vitsordssystemet snarast bör genomföras. En undersökning av militärens och civilmilitärens arbetsförhållanden visar också att systemet måste ändras. Två legitimerade psykologer har intervjuat 367 befäl i olika tjänstgöringsslag. På 11 olika ställen i böckerna Officer idag 1 och 2 är de intervjuade befälspersonerna missnöjda med vitsordssystemet. Några exempel på konsekvenserna av systemet som framgår av gjorda intervjuer:

Man har en redovisad övertid, men det finns en vid sidan om som är oredovisad. Personal i trupptjänst säger att de på grund av hög arbetsbelastning använder fritid för att förbereda övningar. De måste åstadkomma ett godtagbart utbildningsresultat med truppen. Deras vitsord är beroende av det. Vitsordssystemet avskräcker från att klaga på för hög arbetsbelastning och oredovisad övertid. Ett tappert kämpande med uppgiften utan klagan anses påverka vitsordet positivt.

Det s. k. vitsordssystemet, som kort sagt innebär att en chef årligen skall sätta ett rätt differentierat betyg på sina medarbetare, är ett potentiellt hot mot demokratiseringen. Det kan vara bra om det tillämpas med omdöme och i samråd. Det är negativt om det leder till ögontjäneri och översitteri.

Den låga sjukfrånvaron beror också i hög grad på attityder. Man stannar inte hemma om man kan gå till arbetet. Är man i karriären, är man också angelägen om att inte göra ett dåligt intryck på chefen som skall ge vitsord.

Torsdagen den
9 december 1982

*Ansökningsförfa-
rande för militära
tjänster*

Har man minderåriga barn som blir sjuka, har man enligt lag rätt att vara ledig för att vårda dem. Lagen gäller naturligtvis också personer i sjötjänst, men det upplevs som en krånglig och tidsödande procedur att få sin rättighet. En person i chefsställning tyckte att "visst får du åka hem om barnen är litet krassliga, men mina vitsord blir därefter".

S. k. pappaledighet är svår för många att utnyttja, i varje fall om man tänker sig en karriär. Om den utnyttjas har man en känsla av att det påverkar vitsorden negativt.

Vitsordssystemet innebär att man medvetet eller omedvetet underlåter att rapportera hela eller halva misslyckanden. Många gånger är det fel information som vidarebefordras uppåt. Man är helt enkelt rädd för att göra ett dåligt intryck med tanke på framtida karriärmöjligheter.

Detta är en del av vad som har framkommit vid den utredning som jag har hänvisat till.

Av andra handlingar framgår att vitsordssystemet har medfört att flygsäkerhetsfrågor har undertryckts. Till detta hoppas jag kunna återkomma i denna kammare vid ett annat tillfälle – i en interpellationsdebatt om flygsäkerhetsfrågor.

Jag har här givit ett flertal exempel på hur det militära vitsordssystemet många gånger har använts och hur berörd personal upplever att det används. Det är ett system som de flesta av våra 18 000 befäl inte vill ha. Det systemet ställer majoriteten av försvarsutskottet upp på. Att moderaterna gör det förvånar mig inte så mycket, eftersom många av deras sympatisörer tillhör dem som har möjlighet att använda systemet i sin maktutövning. Men att socialdemokraterna kan acceptera ett sådant system förvånar mig. Jag trodde att socialdemokraterna var ett parti som gick i bräsch för demokratiska synpunkter. Men i det här fallet har jag tagit fel. Beror det kanske på att det här gäller enskilda människor som kommer i kläm? Det kanske hade gått lättare för socialdemokraterna att visa intresse för den här frågan, om det hade gällt ett kollektiv.

Den översyn som reservanterna har begärt är en nödvändig förutsättning för effektivisering och demokratisering av försvaret.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 162 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Som framgick av Eric Hägelmarks anförande är detta inte första gången som utskottet behandlat en motion med den här innebörden. Samma motionärer väckte en motion med dessa yrkanden också för två år sedan. Då svarade ett enhälligt utskott:

"Utskottet finner i likhet med motionärerna att det militära vitsordssystemet behöver ses över i syfte att minska dess tillämpning främst beträffande äldre personal. Enligt vad utskottet har inhämtat övervägs ändringar av systemet i den riktning som förordas i motionen i samband med införandet av

den nya befälsordningen. Utskottet anser att någon översyn utöver den som sker inom ramen för införandet av den nya befälsordningen inte behövs. Motionen --- bör därför avslås.”

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

Ansökningsförfarande för militära tjänster

Det var alltså för två år sedan.

När det gäller årets betänkande, nr 2, är jag litet förvånad över de hårda ord som Eric Hägelmark faller. Vi skriver i betänkandet:

”Enligt vad utskottet har inhämtat pågår alltjämt arbetet med att anpassa det militära vitsordssystemet och befordringsförfarandet till den nya befälsordningen. --- Överbefälhavaren avser att under våren 1983 komma med förslag till ändringar av bl. a. befordringsbestämmelserna inom försvarsmakten.

Utskottet förutsätter att överbefälhavarens kommande förslag beaktar den kritik som har framförts mot nuvarande system. I avvaktan på resultaten av det pågående arbetet bör riksdagen inte nu göra något uttalande ---.”

Jag trodde att Eric Hägelmark visste att praxis är att man avvaktar en nära nog klar utredning, innan riksdagen gör ett bestämt uttalande i en fråga.

Anf. 163 ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker nog inte att jag har använt så hårda ord. Egentligen har jag använt ganska mjuka ord. Om jag skulle använda de ord som många av de berörda personerna använder om detta betygssystem, då skulle det verkligen bli hårda ord – men det skall jag inte göra.

Det är riktigt att överbefälhavaren säger att han på våren 1983 skall återkomma med justeringar av det vitsordssystem som vi nu har. Men eftersom han i sitt uttalande till utskottet säger att han tycker att systemet fungerar väl, så kan man kanske inte ställa så stora fordringar när det gäller att genomföra de ändringar som egentligen behövs. Det behövs nämligen radikala ändringar för att få ett rättvist system, ett system som det finns förtroende för bland våra officerare.

Det är naturligtvis viktigt att vi får ett vitsordssystem som grund för urval mellan de olika utbildningsstegen i den nya befälsordningen. Det är absolut nödvändigt – och det kunde vi ha fått om utskottet hade följt det förslag som vi har lagt fram i motionen. Tiden kräver detta. Om vi inte lyckas denna gång, så hoppas jag för våra officerares skull att det blir ett betygssystem som är modernt och passar i det samhälle vi nu lever i – och som får officerarnas förtroende.

Anf. 164 PER PETERSSON (m) replik:

Herr talman! Om ett utskott och sedan riksdagen har sagt att man avvaktar en utredning och sedan får beskedet att denna utredning skall vara klar inom några månader tycker jag man kan spara de hårda orden tills denna utredning är klar.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
9 december 1982

Ansökningsförfarande för militära tjänster

Anf. 165 ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Vi har väntat i över två år att få justeringar i vitsordssystemet. Det har inte hänt ett enda dugg på dessa två år. Om det skall bli något bevant med detta system inom några månader, måste man ju sätta verklig fart.

Jag hoppas att det blir så. Jag hoppas det för försvarets skull och för dem som arbetar inom försvaret. Det system som nu används sprider mycket irritation, det här helt klart.

Anf. 166 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag ringde i kväll upp en yrkesofficer och talade med honom om hur han uppfattade det nuvarande systemet. Hans uppfattning var framför allt den att systemet ger utrymme för alldeles för mycket godtycke. Många av de synpunkter som han framförde har också framkommit i remissyttrandet ifrån Officerarnas riksförbund, som Eric Hägelmark tidigare citerat. Där framgår bl. a. att enskilda som klagat på vitsord i vissa fall fått ännu lägre vitsord vid nästa bedömningstillfälle, bl. a. därför att chefen ansett deras samarbetsförmåga dålig då de klagat. Är detta sant måste jag säga att det är ytterst anmärkningsvärt.

Om det är så som också sågs i Officerarnas riksförbunds remiss att detta system inte har officerarnas förtroende, är det helt klart att det bör avskaffas i sin nuvarande form, vilket också Officerarnas riksförbund säger.

Därför är det litet förvånande när överbefälhavaren i sitt yttrande säger att erfarenheten visar att systemet hittills i stort fungerat väl.

Den uppfattningen ger inte utskottet uttryck för i sin skrivning. Man konstaterar att nuvarande vitsordssystem utsatts för kritik och uppenbarligen inte har alla bedömdas förtroende. Frågan om vitsord för äldre personal behöver uppmärksammas särskilt, och det förutsätts också från utskottets sida att överbefälhavarens kommande förslag beaktar den kritik som har framförts mot nuvarande system.

Detta är alltså en klar markering från utskottets sida.

Jag kunde instämma i det mesta av vad Eric Hägelmark sade i sitt anförande. Men överbefälhavaren har nu att komma in med förslag till ändringar i samband med övergång till den nya befälsordningen, och vi får förutsätta att regeringen vid prövning av dessa förslag också beaktar vad utskottet har sagt på denna punkt.

Jag hade kunnat nöja mig med att instämma med Eric Hägelmarks anförande, om det inte varit för dessa onödiga slängar mot socialdemokratiska partiet. Han säger att socialdemokraterna väl struntar i den här frågan, eftersom det är enskilda som kommer i kläm och inte handlar om kollektivet.

Jag vet inte riktigt vad Eric Hägelmark syftar på med ett sådant uttalande. När han talar om att enskilda drabbas av allvarliga problem vet jag inte om han hade folkpartiets partiledarstrid i tankarna eller vad det var han syftade på.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
9 december 1982*Ansökningsförfarande för militära tjänster***Anf. 167** ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Åke Gustavsson instämmer i det mesta av vad jag har sagt. Jag hade hoppats att vi skulle ha kunnat enas när det gäller skrivningen i utskottet så att det hade blivit majoritet för den uppfattning som jag och mina medreservanter förordar. Jag hade nästan trott att vi skulle kunna få socialdemokraternas stöd. Jag blev faktiskt mycket besviken när jag inte fick det. Därav kom sig kanske de, som Åke Gustavsson kallar dem, onödiga slängarna mot socialdemokraterna.

Jag hoppas att vi vid andra tillfällen i sådana här sammanhang skall kunna ordna ett demokratiskt vitsordssystem i det svenska försvaret.

Anf. 168 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Till detta är bara att säga att jag tror att det finns goda möjligheter för att vi skall kunna nå denna enighet efter det att regeringen har fattat sitt beslut om det nya vitsordssystemet – det bör vi kunna klara.

Anf. 169 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Demokratiska former och respekt för den enskilde har alltid haft svårt att göra sig gällande i det militära systemet. Det har tagit tid innan förändringar och reformer med den inriktningen har kunnat överföras från den civila till den militära sektorn av samhället. Frågan om tillsättande av tjänster och utdelning av vitsord, som behandlas i det här betänkandet, är ett bra exempel på detta.

Det anses självklart inom andra delar av statsförvaltningen att en ledig befattning eller tjänst skall utlysas i laga ordning, att intresserade och kompetenta personer fritt skall kunna söka anställningen och att den skall tillsättas efter prövning. Vidare skall den som anser sig förbigången ha rätt att överklaga ett tillsättningsbeslut. Så är inte fallet inom den militära sektorn. Där tillämpas fortfarande ett system som inte kan kallas betryggande ur rättssäkerhetssynpunkt. Lediga befattningar tillsätts och befordringar genomförs på ett odemokratiskt sätt genom beslut av enskilda högre chefer. Besluten grundas till stor del på de vitsord som utan hörande åsätts personalen under tjänstgöringstiden på skilda orter och i olika befattningar.

Det är uppenbart att reella kvalifikationer genom ett sådant förfarande kan komma att få stå tillbaka för personliga uppfattningar om den sökande. Politiska och sociala bedömningar kan göras utan att den enskilde har möjlighet att genom hänvisningar till yrkesskicklighet och kompetens väga upp sådana negativa omdömen.

Herr talman! Förfarandet är en kvarleva från ett gammalt samhällssystem, som vi i Sverige på andra områden har underkänt och utmönstrat. Därför är förslagen i den motion som gett upphov till betänkandet bra, och de förtjänar stöd av riksdagen.

Därför kommer också vpk-gruppen att rösta på reservationen, och jag yrka bifall till densamma.

Torsdagen den
9 december 1982

*Översyn av vapen-
frilagen*

Anf. 170 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Jag vill, med anledning av alla de uttalanden som har gjorts om vilka remissyttranden som vi har fått, bara erinra om att det också finns andra remissyttranden än dem som är refererade här i debatten. De återfinns i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 76 för reservationen av Eric Hägelmark m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

25 § Översyn av vapenfrilagen

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1982/83:3 om översyn av vapenfrilagen.

Anf. 171 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! I folkpartiets partiprogram anges följande i fråga om vapenfri tjänst: "Ingen får mot sin allvarliga personliga övertygelse tvingas göra tjänst inom det militära försvaret. Det nuvarande prövningsförfarandet fungerar alltför godtyckligt och bör avskaffas, både i fråga om fredstjänstgöring och krigsplacering bör eftersträvas att finna meningsfulla alternativ för de vapenfria tjänstepliktiga."

I 1973 års vapenfriutredning Rätten till vapenfri tjänst var Birger Möller från folkpartiet enda reservant i frågan, när han krävde ett avskaffande av prövningsförfarandet. Prövningsförfarandet ger stora rättssäkerhetsproblem med skönsmässiga avgöranden och mängder av marginalfall. Förfarandet är tidsödande och skapar psykologiskt negativa effekter. Det förslag regeringen så småningom lade fram och riksdagen sedan beslutade om blev inte så långtgående som folkpartiets representant krävt i utredningen men var en betydande liberalisering jämfört med majoritetsförslaget i utredningen och det gamla systemet. När man nu i efterhand läser beskrivningen om hur det framtida systemet var tänkt att fungera och jämför med vad som blev resultatet kan vi som liberaler inte vara passiva.

Det var helt klart att det utredningssamtal som fanns tidigare skulle försvinna. Ansökan skulle vara skriftlig och innehålla de skäl som sökanden ville åberopa samt önskemål om slag av tjänstgöring. Övriga handlingar som den sökande ville åberopa skulle kunna bifogas.

Den sökande skulle kallas till obligatoriskt samtal med en särskild utredningsman. Detta samtal skulle vara av informativ karaktär och den sökande skulle också ges möjlighet att redogöra för skälen till att han inte ville bruka vapen.

Efter en obligatorisk betänketid skulle den sökande, om han stod fast vid sin övertygelse, skriftligt bekräfta att bruk av vapen mot annan är så oförenligt med hans allvarliga personliga övertygelse att han inte kan fullgöra

vapentjänst. Han skulle också om möjligt förete intyg från person som kan antas ha god kännedom om hans förhållanden.

Grundtanken var att man skall "utgå från att ansökan är allvarligt menad. En sökande som på nys angivet sätt bekräftat sin ansökan bör därför beviljas vapenfri tjänst såvida inte påtagliga skäl talar mot detta." Det prövningsförfarande som här föreslogs innebar, att man tror på den enskilde och att huvudvikten lades vid att ge information. Sedan fattade den sökande sitt beslut.

Verkligheten blev inte som det var tänkt. Fortfarande tillstyrker eller avstyrker utredningsmannen den sökandes ansökan innan den överlämnas till vapenfrinämnden för prövning.

Det finns klara nackdelar med detta. Om en sökande är verbalt tränad eller i förväg kan få reda på frågorna, har han större möjlighet att ge de rätta svaren och därmed få sin ansökan beviljad. Den likhet inför lagen vi eftersträvar kan inte uppnås. Eftersom ett mycket stort antal utredare är engagerade, ca 200, blir svårigheten att få likartad bedömning stor. Även om praxis i fråga om nämndens beslut blivit liberalare efter den nya lagens införande är prövningsförfarandet i stort sett som det var före riksdagsbeslutet 1978.

I motion 1981/82:1774 föreslår Bertil Hansson och Bernt Ekinge ett prövningsförfarande som i huvudsak sammanfaller med det som borde ha varit det gällande om riksdagsbeslutet från 1978 fullföljts.

Det föreslagna förfarandet innebär inte att alla spärrar mot vapenfri tjänst är borta. Det krävs ett aktivt ställningstagande för vapenfri tjänst, ett obligatoriskt informationssamtal om lagens krav och tjänstgöringsalternativen, ett intyg som bekräftar ärligheten i vederbörandes inställning och skriftlig förklaring med specificerade krav om att lagens villkor är uppfyllda. Detta tillsammans med villighet hos den som söker vapenfri tjänst att åta sig den tjänstgöringstid som gäller för vapenfri tjänst är enligt vår uppfattning tillräckligt.

Ett prövningsförfarande som det vi i dag har är knappast förenligt med principen att ingen får mot sin allvarliga övertygelse tvingas göra tjänst inom det militära försvaret, lika litet som att någon skall sättas i fängelse på grund av sin övertygelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 172 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Kerstin Ekman hänvisar i sitt anförande till folkpartiets partiprogram, vilket innehåller, som hon säger, vissa uppfattningar om partiets inställning till vapenfri tjänst. Låt mig ställa frågan direkt: Står folkpartiet i sitt partiprogram och i sitt synsätt fortfarande bakom allmän värnplikt, utifrån den diskussion som Kerstin Ekman har fört här?

Den vapenfrilagen som nu gäller beslutades av riksdagen för knappt fyra år sedan. Vid det tillfället hade vi från socialdemokratiskt håll vissa invändningar mot förslaget och anförde i ett antal reservationer vår avvikande mening. Den dåvarande borgerliga majoriteten genomdrev ändå dock sin

Torsdagen den
9 december 1982

*Översyn av vapen-
frilagen*

uppfattning om hur lagen skulle vara utformad. Visst stöd för våra synpunkter framfördes vid den tidpunkten av dåvarande ledamoten och en av undertecknarna av den motion som utgör underlag för försvarsutskottets betänkande nr 3, som vi just nu behandlar.

En naturlig följd av den tidigare behandlingen hade varit att det i motionen på nytt tagits upp de förslag som då ej tillgodosågs. Men så är inte fallet. I motionen, men framför allt i reservationen, behandlas frågan om prövningsförfarandet, varom riksdagen tidigare varit helt enig. Visserligen hävdar reservanten att det i propositionen beskrivna prövningsförfarandet ej har genomförts. Avvikelsen ligger i att utredningsmannen tar ställning och antingen tillstyrker eller avstyrker ansökan, innan denna överlämnas till vapenfrinämnden för prövning.

Samma arbetssätt gällde även före den nya lagens införande och är enligt min bedömning en naturlig följd av en beredning inför ett kollektivt beslut – det beslut som alltså fattas av vapenfrinämnden.

Försvarsutskottet har inhämtat yttrande över motionen från överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen och vapenfrinämnden. Inte i något av dessa yttranden finns stöd för motionens förslag. I vapenfrinämndens mycket utförliga redovisning över såväl antalet behandlade ärenden som över vilka beslut som fattats kan inte jag utläsa någonting som talar för en översyn av lagstiftningen i den riktning som föreslås i motionen och reservationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till försvarsutskottets hemställan i dess betänkande nr 3.

Låt mig tillägga en sak. Resonemanget om verbal träning som betydelsefull vid prövningsförfarandet borde gälla på motsvarande sätt, därest skriftliga framställningar i fortsättningen skulle vara det enda underlaget för beslut. Det torde därvid vara samma möjlighet eller lika liten möjlighet att påverka det beslut som skall fattas. Jag hoppas att kunskaperna hos dem som har ansvar för besluten är sådana att man genomskådar verbal träning, oavsett om det är i tal eller i skrift som den kommer till uttryck.

Anf. 173 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Att jag citerade vårt partiprogram ligger i linje med att jag vill tala om att en rad liberaler och dessförinnan representanter för det frisinnade partiet i årtionden har krävt en förändring av denna lagstiftning. Därför tyckte vi att det var bra, när det blev en förändring. Men vi tyckte att det var tråkigt att förändringen inte var en sådan som avsetts, och därför för vi frågan vidare.

När det gäller frågan om allmän värnplikt tycker jag att vi i stället skall se det så här, Roland Brännström, att en hård vapenfrilagstiftning är ett hot mot den allmänna värnplikten. Om man sätter självständigt tänkande och ofta djupt samhällsmedvetna ungdomar i fängelse och betraktar dem som brottslingar, är det inte någonting som försvarar den allmänna värnplikten.

Anf. 174 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Kerstin Ekman har anledning att granska den redovisning som gjorts från vapenfrinämndens sida. Där kan konstateras att just förfarandet vid prövning har blivit allt liberalare. Om med liberal menas att också vara generös, så torde det sammanfalla med Kerstin Ekmans synsätt att så många av dem som har sökt vapenfritjänst också fått sådan. Det mesta pekar på – om man verkligen noggrant undersöker saken – att det faktiskt är fler som får vapenfri tjänst än som egentligen skulle ha fått det, om man i alla lägen hade kunnat göra en riktig bedömning: Det är alltså fler som får en generös bedömning, som tidigare knappast hade betecknats som riktig. Det är på grundval av de redovisningar som varit oss tillgängliga dess bättre färre som inte får vapenfri tjänst.

Låt mig återvända något till den diskussion som fördes i anslutning till att den nya lagen antogs. En av folkpartiets mer kunniga – kanske den mest kunniga – försvarspolitiker deklarerade klart en stor tillfredsställelse med den lagstiftning som då kom till stånd. Det gällde även de stycken som nu kritiseras. Det gjordes vid det tillfället inte några invändningar från folkpartiföreträdarna. I fråga om vapenfrilagstiftningen har enigheten varit större än på många andra håll. Jag anser därför att denna motion är mindre motiverad.

Anf. 175 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om att det finns andra debattörer inom folkpartiet som kan mer än jag i försvarsfrågan. Men har inte Roland Brännström tappat en bit av poängen i vad vi säger i reservationen. När förändringen genomfördes var det ett bra steg på vägen, och det kan tyckas som om man borde vara nöjd med detta. Men verkligheten ser ju inte sådan ut. Det är därför vi säger att man måste se över prövningsförfarandet. Så länge det finns människor som sitter i fängelse för att de har en allvarlig övertygelse och inte vill bära vapen, är det någonting fel, Roland Brännström.

Anf. 176 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror aldrig att vi helt kan utesluta totalvägrarna ur den här problematiken. De har gjort sitt val och har sin principiella inställning. Det är mycket svårt och komplicerat att göra en bedömning av deras ställningstagande. Men huvudparten av dem som berörs av den här lagstiftningen är ju människor som är beredda att göra en vapenfri tjänst inom de allt vidare områden som nu blivit tillgängliga för dem. Att fler områden har öppnats gör det möjligt att vid tillämpningen av lagstiftningen i allt större utsträckning tillgodose de önskemål som kan finnas.

Jag tror att det är viktigare att konstatera att vi har vunnit stora fördelar genom den lagstiftning som nu gäller. Men det är också viktigt att slå fast att vi i grunden ändå har en pliktlagstiftning, som skall tillgodose behovet av värnpliktiga i vårt värnpliktsförsvar. Vi kan inte genom en särslagstiftning

tillåta en total frihet för den enskilde och låta honom undgå den värnplikt som utgör grunden för totalförsvaret.

Anf. 177 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Det är nästan så att jag ber om ursäkt för att jag blandar mig i debatten. Men en som var med när lagen tillkom en gång i världen – den lag som nu diskuteras – och som har suttit med i vapenfrinämnden några år kan inte undgå att säga någonting när han lyssnar till Kerstin Ekman och ser hur den folkpartistiska reservationen är utformad.

Kerstin Ekman säger att verkligheten efter reformen inte motsvarar vad som var tänkt när man beslutade och vad som står i propositionen och utskottsbetänkandet. Ytterst är det naturligtvis så att det här handlar om hur man uppfattar den allmänna värnplikten. Det står klart i propositionen att vapenfrilagstiftningen är att uppfatta som ett undantag till lagen om allmän värnplikt. Därav följer logiskt, tycker jag, att någon typ av prövningsförfarande måste finnas. Men i den folkpartistiska reservationen sägs att ett prövningsförfarande knappast är förenligt med principen att ingen får mot sin allvarliga personliga övertygelse tvingas göra tjänst inom det militära försvaret. Det låter sig i och för sig sägas.

Vi lade i utredningen ned ett mycket långvarigt arbete på att formulera villkoren för att man skulle kunna få vapenfri tjänst. Det var ett mycket besvärligt arbete att formulera dem på ett stringent och fattbart sätt, eftersom det ytterst handlar om den enskilde individens uppfattning och samvete. Men måste ju mena någonting med dessa villkor. Undviker man helt att pröva den enskilde mot lagen, hamnar man i ett tillstånd där den allmänna värnplikten inte upprätthålls i sin logiska konsekvens. På denna punkt tycker jag att folkpartiet inte är riktigt logiskt.

Kerstin Ekman sade att utredningssamtalen borde slopas så att det bara handlar om ett informativt samtal. Men meningen var väl ändå inte riktigt att man bara skulle informera, utan den enskilde som ställs inför vapenfrilagens krav skulle få tillfälle att redogöra för hur han uppfattade denna lag. Utredningsmannen skulle förklara innebörden av lagen gentemot den enskildes uppfattning. Det leder naturligtvis till ett samtal, där många olika åsikter kan utbytas om hur det förhåller sig.

Efter att ha sysslats med vapenfriutredningar i nämnden under några år har jag fått den uppfattningen att man tror på den enskilde, när han förklarar hur han uppfattar sin situation. Självklart tror man på honom. Men det är inte alldeles säkert att hans uppfattning och samvete stämmer överens med lagen. Vi är mycket generösa i vapenfrinämnden. Vi är särskilt generösa gentemot dem som i denna debatt sagts inte ha den verbala förmåga som skulle göra det lätt för dem att få vapenfri tjänst. Vi är särskilt lyhörda när det gäller att få klart för oss vad en sådan person innerst inne känner. Jag kan inte riktigt acceptera Kerstin Ekmans argumentering, eftersom jag inte upplever det så i nämnden.

Om utredningsmannen skall ha någon betydelse, måste han bilda sig en uppfattning om hur den enskildes uppfattning och samvete i denna fråga

förhåller sig till lagen och ge någon sorts omdöme om detta. I annat fall blir utredningen meningslös. Jag upplever det så att verksamheten, med den form som lagen har fått och med det sätt på vilket vapenfrinämnden nu hanterar dessa frågor, fungerar i stort sett ganska bra.

Totalvägrarnas problem har Roland Brännström redan varit inne på. I ett totalförsvaret måste vi ha någon form av registrering. Det är självklart med en allmän värnplikt. När vi nu har utökat totalförsvaret till att också omfatta kommunal verksamhet samt omhändertagande av barn och åldringar i händelse av ofred, måste vi givetvis ha någon typ av registrering av de människor som skall hjälpa till i denna verksamhet. Uppfattas detta såsom en krigsplacering, som leder till totalvägran, känns det väldigt svårt att inte ha klart för sig vilka människor som är beredda att ställa upp när det kommer till kriterier. Leder detta till en totalvägran, är det verkligen inte så mycket att göra åt det.

Det kommer alltid att finnas några få människor, som helt och hållet ställer sig utanför totalförsvaret. Vi kan inte göra annat än dra de yttersta konsekvenserna av detta. Det känns tragiskt ibland, men skall systemet fungera i sin helhet, kommer vi inte runt problemet.

Anf. 178 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Det var inte så överraskande med detta inlägg från en representant för moderaterna. Jag har förstått att moderaternas utgångspunkt är att de inte vill ha den liberalisering som har skett. Huruvida man tycker att resultatet har blivit bra eller dåligt beror på vad man utgår från. Vi tyckte att det var en acceptabel linje, men vi hade velat gå längre. Eftersom det inte blivit så, är vi inte nöjda.

Att utredningsmannen skall tillstyrka eller avstyrka är någonting som vi tycker inte borde få vara kvar, eftersom det då kommer in en bedömning som kan bli orättvis.

När man säger att de vapenfria över huvud taget skulle hota den allmänna värnplikten, tycker jag det är felaktigt och onyanserat. Är det inte litet oförskämt mot civilförsvaret, det ekonomiska försvaret och sjukvården i krig? Vi tycker väl alla att det är angeläget att man stärker de civila delarna av totalförsvaret, och då skall man väl inte använda sig av uttryck som att det militära försvaret skulle vara så betydelsefullt att man inte skulle kunna använda de vapenfria i de andra delarna.

Anf. 179 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Låt mig bara säga till Kerstin Ekman att jag inte talar på moderata samlingspartiets vägnar – jag uttrycker en personlig uppfattning.

Jag var också litet tveksam till hur lagen skulle fungera. Men nu, efter att den varit i funktion ett tag, upplever jag att den fungerar i huvudsak ganska bra. Särskilt har jag fäst mig vid och själv medverkat till, efter måttet av min förmåga, att man skall vara så generös som det går att vara inom gällande ramar som lagen ställer upp.

Torsdagen den
9 december 1982

*Översyn av vapen-
frilagen*

Vapenfrinämndens yttersta syfte med sin verksamhet är ju ändå att pröva den enskildes uppfattning, hur han upplever bruket av vapen, gentemot de krav som lagen ställer.

Om jag får fortsätta, är min fråga till Kerstin Ekman: Menar Kerstin Ekman att en sådan prövning inte skall äga rum? Vilka blir konsekvenserna av att man inte gör denna prövning? Varför skall vi då formulera så oerhört nyanserade och genomtänkta villkor som finns i lagen? De blir ju i så fall meningslösa. Jag förstår inte vad det skulle leda till om vi inte menar någonting med dem.

Sedan kom Kerstin Ekman in på den allmänna värnplikten. Självfallet diskuterar vi numera i totalförvarstermer, dvs. att medborgarna efter måttet av sin förmåga skall ställa upp i ett vitt spektrum av olika aktiviteter om samhället råkar i svårigheter. Men vi har ändå en lagstiftning i botten som handlar om allmän värnplikt och som gäller för män, och vi kommer inte runt den. Den bygger på att det militära försvaret tar i anspråk huvuddelen av den manliga befolkningen under värnpliktslagen.

Fortfarande är det så – och såvitt jag förstår har folkpartiet erkänt det – att värnplikten är huvudregeln och vapenfrilagstiftningen är ett undantag. Detta leder till de konsekvenser som jag har försökt att utveckla här. Det är på den här punkten som jag inte förstår hur folkpartiets logik hänger ihop. Värnplikten är en sak för sig. Vi skall självfallet vara generösa mot dem som har svårigheter med vapenbruk ur samvetssynpunkt. Menar ni att vi i fortsättningen över huvud taget inte skall göra denna prövning? Vilka blir då konsekvenserna av detta?

Anf. 180 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Folkpartiet står bakom den allmänna värnplikten. Det trodde jag var klart. Vi har ju varit med och tagit försvarsbeslut osv. här i kammaren.

Vad vi vill står faktiskt i den motion som reservationen gäller. Där står att vi anser att prövningsförfarandet i dess nuvarande form borde avskaffas. Vi säger att man skall kunna inge en skriftlig förklaring. Man skall kunna stå fast vid denna efter informationssamtal, och gör man det skall man med ett skriftligt intyg av två personer visa att detta är någonting som man verkligen känner för.

Sedan skall man ju faktiskt underkasta sig en längre tjänstgöring som vapenfri. Vi anser mot bakgrund av detta att riksdagen skall begära en översyn av vapenfrilagen, så att det blir såsom det var menat när man antog den lagen här i kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (ändring av prövningsförfarandet)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 29 för reservationen av Kerstin Ekman. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

26 § Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1982/83:4 Tilläggsbudget I för 1982/83 – försvarsdepartementet (prop. 1982/83:25)

Kulturutskottets betänkande

1982/83:13 Vissa kulturminnesvårdsfrågor

Vad utskotten hemställt bifölls.

27 § Öresundsförbindelserna m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:4 om Öresundsförbindelserna m. m.

Anf. 181 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden i år väckte jag och några andra moderata ledamöter en motion, 1981/82:1416, i vilken vi anhöll om en översyn av konkurrensituationen och prissättningsprinciperna för färjelinjerna över Öresund. Bakgrunden till vår motion var de mycket höga prisökningarna för såväl person- som fraktrafiken under de senaste åren. För företag som Alfa-Laval och Electrolux har konkurrensituationen på den europeiska marknaden påverkats negativt genom att transportkostnaderna blivit orimligt höga. Electrolux har övervägt möjligheterna att lägga över viss vitvaruproduktion till annat europeiskt land för att begränsa transportkostnaderna.

Herr talman! Många motioner avslås i riksdagen. Den nu nämnda motionen föreslår utskottet skall lämnas utan åtgärd. Det beror bl. a. på att näringsfrihetsombudsmannen upptäckte konkurrensbegränsningen och påbörjade en sådan översyn som önskats i motionen. Därefter har NO hemställt att statens pris- och kartellnämnd skulle undersöka konkurrensförhållandet mellan berörda färjeföretag och hur detta kommer till uttryck i priser och rabatter.

SPK:s undersökning föreligger nu, och den ger mig anledning till vissa kommentarer. Jag skall inte besvara kammaren med en redogörelse för de konstellationer mellan olika bolag som sköter överskeppningen över Öresund. Mellan dessa bolag finns emellertid samarbetsavtal av olika slag. Bl. a. finns ett samseglingsavtal, den s. k. poolen, som ingicks den 20 november 1980, och det samarbetet bedrivs under namnet Öresundslinjerna. En överenskommelse har träffats om gemensamma taxor och rabatter för befordran av personer, personbilar m. m. men inte för lastbilar och gods på lastbilar. Sammanfattningsvis kan ändå sägas att ett mycket nära samarbete

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

Öresundsförbindelserna m. m.

Torsdagen den
9 december 1982

Öresundsförbindelserna m. m.

äger rum när det gäller all taxebestämning.

På tre år har kostnaderna fördubblats för transport av personer och personbilar vid överfart över Öresund. Som jämförelse kan nämnas att så inte alls är fallet för Sessanlines linje mellan Göteborg och Frederikshavn eller Kiel och inte heller för TT-Saga-Lines linje mellan Trelleborg eller Malmö och Travemünde. Också fraktavgifterna över Öresund har stigit mycket sedan poolsamarbetet med gemensam prissättning kom till stånd.

Herr talman! Naturligtvis skall jag här inte gå in på en fingranskning av prissättningen. Vad jag vill framföra är att SPK:s undersökning visar på den kostnadshöjande effekt som ett borttagande av fri konkurrens medför. Inom näringslivet i övrigt är prisöverenskommelser inte tillåtna, och det är därför märkvärdigt att sådana skall kunna finnas när det gäller sjötransporter av olika slag.

I den PM som näringsfrihetsombudsmannen hade gjort upp förra senhösten framgår vilka svårigheter som förelegat för NO när det gällt att få ordning på vilka samarbetsavtal som egentligen föreligger och hur dessa påverkar taxesättning och konkurrens. Jag vill därför uttrycka min glädje över att NO senare hos SPK begärde den undersökning som jag refererat till.

Trafikutskottet skriver i sitt betänkande att NO nu överväger om åtgärder bör vidtas med anledning av den ökade företagskoncentrationen, och naturligtvis anser utskottet att dessa överväganden bör avvaktas. Jag delar den uppfattningen.

Det finns ändå skäl att här citera vad NO skriver i ämbetets av mig tidigare nämnda PM:

”Av de kundföretag som NO-ämbetet varit i kontakt med är det inget som öppet vill uttrycka något missnöje då det enligt dem finns risk för att detta kan försämra deras förhandlingsläge gentemot rederierna. Det är ju inte längre möjligt att spela ut rederierna mot varandra för att uppnå bästa villkor. Därför är det bäst att inte stöta sig med den enda förhandlingspart som är kvar. Speditörsförbundets tämligen försiktiga hållning kan också bero på en strävan efter att inte i onödan komma i konflikt med rederierna. Vidare skall observeras att det finns ett ägarsamband mellan tongivande speditörer och rederierna.”

Herr talman! Det är så det låter, när den fria konkurrensen och marknadsekonomin sätts ur spel. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att NO-ämbetets vidare undersökningar görs på ett sådant sätt att ett fullgott underlag finns för de åtgärder som NO kan komma att föreslå. Promemorian från november 1981 är otillräcklig och visar tydligt hur svårigheterna hopar sig, när konkurrensen redan satts ur spel. NO uttalade nämligen också fruktan för att priserna för godstransport kan stiga rejält, innan något annat alternativ till nu befintliga transporter kan bli realistiskt. I den förutsägelsen hade man rätt.

Jag vill också uttrycka den förhoppningen, att vidare utredningar sker skyndsamt, så att nuvarande monopolsituation kan upphöra, en monopolsituation med allt vad den medför av höga kostnader för såväl person- som

lasttransporter och därmed onödig belastning för delar av vår svenska exportindustri.

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

Anf. 182 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar är märkligt så till vida att utskottet är enigt, trots att de motioner som behandlas i betänkandet redovisar helt olika uppfattningar om hur frågan om förbindelserna över Öresund bäst bör lösas för framtiden.

Öresundsförbindelserna m. m.

Enigheten består i att utskottet – liksom vi motionärer – understryker vikten av att frågan snarast får en tillfredsställande lösning och att pågående utredningar påskyndas. Utskottet anser att det är särskilt angeläget att lösa frågan om tåg-färjeförbindelserna med Danmark och kontinenten. Detta kan vi centermotionärer instämma i, men vi vill samtidigt understryka att frågorna om färjetrafiken i övrigt inte får skjutas på en oviss framtid. Detta skulle vara till stor skada för näringslivet och för de internationella förbindelserna.

Under allmänna motionstiden 1982 avlämnade vi centerledamöter från fyrstadskretsen och Malmöhus län två motioner, nr 791 och 1621 – den senare i anslutning till motion nr 1620. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att utskottet i betänkandet har understrukt speciellt vad vi anfört i motion 791. En väsentlig förklaring till påtalade brister i färjeförbindelserna över södra Öresund – jag syftar då på linjerna från Landskrona och Malmö till Köpenhamn – är den ovisshet som sedan länge rått om den framtida utformningen av dessa förbindelser. Den ständigt återkommande diskussionen om broförbindelse har utgjort ett hinder för rationella och framåtsyftande investeringar inom färjetrafiken. Under lång tid har vi fått dras med provisorier.

Efter färjetrafikens guldålder på 1960-talet har vi fått leva med en negativ trafiksituation. Till att börja med har tonnaget inte i tid anpassats till förändrade trafikbehov. Vidare har konsekvenserna av den enmansutredning som direktören i Tobaksbolaget, Sven Andréén, fick i uppdrag att göra av dåvarande kommunikationsministern Bondestam år 1979 skapat nära nog kaos i trafiken på södra Öresund. Utredningen ledde till att bilfärjetrafiken på linjen Landskrona–Tuborg lades ner hösten 1980. Denna linje hade som bäst 18 % av det gods som skeppades över Öresund. Linjen var mycket populär bland lastbilschaufförerna, inte minst med tanke på att överfartstiden – ca 75 minuter – var lagom för måltider och vila. Färjelägenas nära anslutning till motorväg både i Landskrona och i Tuborg uppskattades också.

I samband med nedläggningen av linjen Landskrona–Tuborg flyttades färjorna till en ny linje Malmö–Tuborg. Den lades emellertid ned efter endast ett år. Den satsningen blev ett kostsamt dunderfiasko. Utredaren hade fullständigt missbedömt förutsättningarna för den linjen. Detta gjorde han med utgångspunkt i den förutfattade och fullständigt felaktiga meningen att linjen Landskrona–Tuborg under alla förhållanden skulle komma att läggas ned. Den utredningens slutsatser var närmast en skandal. Felet på

Torsdagen den
9 december 1982

Öresundsförbindelserna m. m.

linjen var vid den tidpunkten att den senast inköpta färjan hade en för stor restaurangdel, som var olönsam. Man borde ha satt in en efter trafikbehovet bättre anpassad färja i stället för att lägga ned linjen. Men Landskrona kommun stod maktlös mot statsmakterna och rederiet.

En tredje negativ faktor är den som Ingrid Sundberg redan har nämnt, nämligen att konkurrerande rederier har gått samman och ingått samseglingsavtal – med de konsekvenser detta fått för prissättningen. Jag skall inte närmare gå in på den delen.

Genom att konkurrensen således satts ur spel, har vi fått stora prishöjningar, vilka i sin tur minskat passagerarantalet och därmed också en normal och önskvärd mellanfolklig kontakt över denna del av sundet. Det är givetvis kännbart för i dag trafikerade linjer Malmö–Köpenhamn och dessutom ett hinder för att återuppta trafiken på linjen Landskrona–Tuborg. Det är ett stort resursslöseri att färjlägena i Landskrona och Tuborg i dag står oanvända.

Den övergripande frågan i diskussionen om trafiken över Öresund är: Bro eller inte bro? Från centerns sida har vi otaliga gånger och i olika sammanhang bestämt hävdad att vi helhjärtat vill satsa på en differentierad färjetrafik på de olika Öresundshamnarna i stället för på ur olika synpunkter orealistiska broförbindelser.

När vi har analyserat argumenten för och emot bro har vi inte i något hänseende funnit övertygande skäl för en broförbindelse. En över partigränserna enig kommunstyrelse i Helsingborg har i en skrift, *Alternativa Öresundsförbindelser – Bro inte bro*, på ett utmärkt sätt ställt alternativen mot varandra. Slutsatserna stämmer väl med vad vi inom centern har hävdad sedan lång tid tillbaka.

Enligt vår uppfattning är byggandet av en bro ett ohyggligt dyrt sätt att försämra kommunikationerna. Utförda lönsamhetskalkyler är baserade på vanskliga antaganden om ökat välstånd, ökad bilism och ökat resande över sundet. Själva byggandet av bron skulle visserligen ge många arbetstillfällen, men det skulle troligen i stor utsträckning komma att röra sig om specialarbetare utifrån. Bron i färdigt skick skulle endast ge några hundra permanenta arbetstillfällen medan några tusen sjöfarts- och hamnanställda skulle bli utan arbete.

En bro skulle vidare föra med sig att högklassig åkermark finge offras för trafikleder. Med all säkerhet skulle näringsliv och boende på sikt få en bilanpassad lokaliseringsstruktur. Den mark som omfattas av allemansrätten skulle komma att förslitas starkt, och det skulle bli ett enormt slöseri med grus för brobygget. Ur energisynpunkt är färjealternativet klart överlägset, enligt gjorda beräkningar. Koncentrationen av biltrafik till Malmö och Köpenhamn skulle skapa miljöproblem. En blick på kartan visar också hur orationellt och oekonomiskt det skulle vara att onödigtvis dra ned den norrifrån kommande trafiken ytterligare fem sex mil. Denna trafik dominerar ju helt trafiken till Danmark. Detta är ett mycket starkt argument mot en KM-bro.

Andra negativa faktorer är ökade reskostnader och resor utan vila och

gemenskap. Slutligen vill jag anföra att färjetrafiken – om viljan finns – kan anpassas efter växande trafikbehov. Den sprider trafikarbetet på flera hamnar och motverkar på så sätt miljöstörande koncentration.

I gjorda utredningar har det inte på något övertygande sätt påvisats att ett broalternativ skulle gynna näringslivets utveckling, sett i ett större sammanhang. Tvärtom har vi att räkna med en regional obalans med tilltagande storstadsproblem.

Herr talman! Jag har inget yrkande och skall avslutningsvis endast uttrycka förhoppningen, att utskottets välvilliga skrivning om behovet av snabba åtgärder skall leda till beslut i den riktning som anvisats dels i de återopade centermotionerna, dels i vad jag här har anfört. Det är en viktig regional fråga, men den är också viktig för vårt land i övrigt.

Anf. 183 BO NILSSON (s):

Herr talman! Förbindelserna över Öresund är säkerligen av vikt för en ganska stor del av landets industri, speciellt för den exportberoende. Man kan konstatera att en betydande del av landets export varje år passerar över sundet. Som övergripande mål för transporter över Öresund kan enligt min uppfattning följande uppställas:

1. att denna transportapparat organiseras på ett sådant sätt att kostnaderna minimeras så att prisnivån icke i onödan höjs beträffande landets exportprodukter,

2. att transporter kan ske på ett effektivt sätt beträffande tider, allmän service och tillgänglighet.

Utöver detta kan också nämnas Öresundsförbindelsernas betydelse för vårt kulturella och sociala utbyte med vårt grannland Danmark och kontinenten.

Ur såväl regional som lokal utgångspunkt är förbindelserna över Öresund av stor betydelse för näringslivsutvecklingen. Ej heller skall förglömmas den betydelse som transporter har ur sysselsättningssynpunkt för kommunerna vid Skånes västkust. För befolkningen i de aktuella kommunerna är det ett lika självklart krav att det föreligger goda och lättillgängliga förbindelser över sundet som det är för t. ex. stockholmaren att ha goda förbindelser inom sin region.

Om man betraktar Öresundsförbindelserna i dag, nödgas man konstatera att de nuvarande kommunikationerna på flera punkter icke kan sägas motsvara de mål som jag tidigare nämnt. En grundläggande faktor i detta sammanhang är att trafiken praktiskt taget har koncentrerats till ett monopolartat företag, SFL, som i samarbete med DSB helt behärskar bil- och godstrafiken över sundet. Det finns från flera håll, bl. a. från NO, farhågor för att detta monopolartade tillstånd får negativa effekter på såväl gods- som biljettpriser.

Vidare har trafiken kommit att koncentreras till leden Helsingborg–Helsingör av företagsekonomiska optimeringsskäl, varvid ingen hänsyn tagits till de samhällsekonomiska effekterna av att detta har skett till priset av att trafiken på södra och mellersta Öresund nästan helt upphört.

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

Öresundsförbindelserna m. m.

Jag vill i det här sammanhanget nämna att Landskrona kommun initierat en utredning om en ny tåg-färje-linje Landskrona-Köpenhamn. Denna utredning pekar på en rad ekonomiska aspekter, som bör vara intressanta ur samhällets synpunkt. Bl. a. kan konstateras att man skulle spara en färja eller ca 200 milj. kr. och ändå uppnå samma kapacitet, beroende på den kortare överfarten från Landskrona till Köpenhamn i förhållande till överfarten Helsingborg-Köpenhamn. Dessutom kan påpekas att driftskostnaderna naturligtvis också blir betydligt lägre beroende på den kortare överfartstiden.

Man kan alltså konstatera att situationen f. n. inte kan anses som tillfredsställande. Jag vill därför framhålla vikten av:

1. att den i utskottets betänkande föreslagna utredningen – uppdateringen – snarast kan genomföra sitt viktiga och riktiga arbete,
2. att denna översyn därvidlag beaktar bristerna i förbindelserna på södra och mellersta Öresund, samt speciellt granskar förutsättningarna för en förbättrad trafiksituation från Landskrona och Malmö till Köpenhamn.

I detta sammanhang bör även frågan om förläggandet av en eventuell ny tåg-färje-linje över Öresund förutsättningslöst granskas, inte minst vad avser geografisk placering av det svenska färjeläget.

Herr talman! Med förhoppningar om beaktande av de här framförda synpunkterna vill jag instämma i trafikutskottets hemställan i betänkandet om Öresundsförbindelserna.

Anf. 184 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag vill i all korthet framhålla att det föreligger ett enigt betänkande från trafikutskottet. Vi är i utskottet eniga om hur situationen i Öresund f. n. skall behandlas. Vi är på det klara med att den trafikekonomiska situationen är ansträngd, och vi är nöjda med att regeringen har tillsatt en särskild utredare för att uppdatera och, som utskottet säger, nyvärdera de tidigare utredningar som finns om förbindelserna över Öresund.

Det finns alltså i dag ingen anledning att ha en omfattande Öresundsdebatt. Jag låter därför såväl Sigvard Perssons som Bo Nilssons inlägg stå oemotsagda och rekommenderar dem att återkomma med liknande anföranden när debatten om Öresundsförbindelserna så småningom tas upp.

Ingrid Sundberg har talat för den motion där hon står som första namn. Den gäller konkurrensförhållandena för transporter över Öresund. Jag konstaterar – jag är i detta fall i den egendomliga situationen att vara både utskottstalesman och medmotionär – att utskottet i praktiken har tillstyrkt motionen. Det är svårt att behandla den annorlunda än vi har gjort. Statens pris- och kartellnämnd har funnit att de höjningar som har genomförts inte har varit oskäliga. Det föreligger en monopolliknande situation i Öresundstrafiken, men i realiteten är det inte fråga om ett monopol. Det finns möjlighet, som Ingrid Sundberg mycket väl vet, att konkurrera med nya färjeförbindelser eller andra transportsystem. NO överväger nu om åtgärder

bör vidtas, och utskottet anser att de övervägandena måste avvaktas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 185 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Vi behandlar i kväll ett ärende som är rubricerat "Öresunds-förbindelserna m. m.". Utskottets talesman rekommenderade ett par tidigare talare att återkomma då vi tar upp själva sakfrågan till behandling. Jag skall inte kommentera det på annat sätt än att jag rekommenderar utskottet att då litet bättre behandla det som man här har dolt under förkortningen "m. m."

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

28 § Granskning av den ekonomiska uppgörelsen i samband med bildandet av SSAB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:9 om riksdagens revisorers granskning av den ekonomiska uppgörelsen i samband med bildandet av SSAB Svenskt Stål AB (förs. 1981/82:8).

Anf. 186 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 9 är föranlett av den rapport som riksdagens revisorer har avgivit sedan de utfört granskning av den ekonomiska uppgörelsen i samband med bildandet av SSAB Svenskt Stål AB. Det kan finnas anledning att börja med en liten bakgrundsbeskrivning.

Våren 1978 beslöt riksdagen om finansiell medverkan från statens sida vid bildandet av SSAB. Grunden för SSAB:s tillkomst var som bekant behovet av en omstrukturering av den svenska handelsstålsindustrin.

När vi 1978 behandlade detta ärende i riksdagen var vi i vissa avseenden djupt oeniga. Från den dåvarande oppositionens sida riktades stark kritik mot vissa inslag i överenskommelsen om bildandet av SSAB. Kritiken gick främst ut på att avtalet var affärsmässigt ogynnsamt för staten och i samma mån gynnsamt för de privata intressenterna.

Kritiken gällde i huvudsak tre punkter. En var fördelningen av aktierna i SSAB på staten och de privata aktieägarna, Gränges och Stora Kopparberg. En annan var den statliga garanti som Statsföretag skulle få med hänsyn till de privata intressenternas rätt att under vissa förhållanden begära inlösen av sina aktier i SSAB. En tredje punkt var värderingen av de anläggningstillgångar som tillskötts av parterna såsom apportegendom.

Som nämndes inledningsvis har riksdagens revisorer granskat den ekonomiska uppgörelse som träffades vid bildandet av SSAB. Den granskningen har gjorts på förslag från näringsutskottet. Resultatet av

Nr 46

Torsdagen den
9 december 1982

---

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bildan-
det av SSAB*

Torsdagen den
9 december 1982

---

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bildan-
det av SSAB*

revisorernas granskning har blivit en rapport, där man – i enighet – i allt väsentligt stöder den bedömning som utskottet redovisade vid SSAB:s tillkomst 1978.

Det är bara på ett par punkter som man har anmält avvikande mening. När det gäller SSAB:s förvärv av TGOJ-rörelsen från Gränges riktar revisorerna invändning mot uppgörelsen. På den punkten ifrågasätts starkt om inte den överenskomna överlåtelsesumman var omotiverat hög. Som framgår av rapporten kan man dock på denna punkt hänvisa till speciella omständigheter som dikterade uppgörelsens innehåll.

När vi nu behandlar revisorernas rapport är oenigheten i utskottet inte alls så påfallande som 1978. Vi är eniga om att i hemställan inte föreslå någon särskild åtgärd från riksdagens sida med anledning av revisorernas rapport. Vi är också eniga beträffande revisorernas betänkligheter i fråga om det rekonstruktionslån som ingick i uppgörelsen. På den punkten har vi inte någon invändning.

Det som skiljer utskottets majoritet och dess minoritet åt är motiveringen. Socialdemokraterna i utskottet kvarstår vid sin kritik från 1978 och går därmed betydligt längre än vad riksdagens revisorer har gjort i sin enhälliga rapport. Utskottsledamöterna från centern, moderata samlingspartiet och folkpartiet kan inte instämma i majoritetens skrivning på den punkten. Vi har därför i en särskild reservation redovisat den skrivning som vi anser vara den rätta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som finns i betänkandet.

Anf. 187 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Som Tage Sundkvist har påpekat är det på förslag av näringsutskottet som riksdagens revisorer har granskat den uppgörelse som träffades mellan NJA, Stora Kopparberg och Gränges vid bildandet av SSAB.

De frågor som kommit upp till granskning är särskilt fördelningen mellan parterna av aktierna i SSAB, rätten för de privata intressenterna att under vissa omständigheter få sina aktier i SSAB inlösta av staten, värderingen av tillskjuten apportegendom och ersättningen till Gränges för överlåtelse av dess järnvägsrörelse – TGOJ – till SSAB.

Av det till näringsutskottet överlämnade förslaget framgår att revisorerna inte har anmärkt mot uppgörelsen förutom vad avser den del som gäller överlåtelsen till SSAB av TGOJ-rörelsen.

Därutöver har revisorerna noterat att SSAB:s årsredovisning för 1980 upptar 200 milj. kr. av det femåriga rekonstruktionslån som beviljades företaget under 1977/78 års riksmöte och som genom särskilda beslut tillförts bolaget under fem år. Revisorerna finner det anmärkningsvärt att den sista delen av rekonstruktionslånet, 200 milj. kr., disponerats redovisningsmässigt i bokslutet för 1980, trots att det upptogs på statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

I fråga om den ekonomiska uppgörelsen har revisorerna ansett att Gränges

ersättning för TGOJ-rörelsen ter sig omotiverat hög. I övrigt har revisorerna inte funnit anledning att anmärka på uppgörelsen. Därom har den av Tage Sundkvist redovisade reservationen avsett ett mildare omdöme än utskottsmajoriteten.

Det är emellertid väl bekant att socialdemokraterna vid bildandet av SSAB riktade kritik mot det materiella innehållet i uppgörelsen. Vi ansåg att statens åtaganden vid bolagsbildningen var av sådan omfattning att staten borde ges större andel av ägarkapitalet. I själva verket förklarade vi att uppgörelsen hade inslag av bristande affärsmässighet. Vidare riktades kritik mot att regeringen gått med på en för Gränges och Stora Kopparberg fördelaktig värdering av apportegendomen. I riksdagsbehandlingen protesterade vi då mot den överföring av värden som gjordes till de privata intressenterna.

Vid dagens behandling av ärendet instämmer vi utöver vad revisorerna anfört i den tidigare kritiken mot uppgörelsen. Utskottet går alltså nu längre än revisorerna i förslaget 1981/82:8.

De ansvariga statsråden har emellertid till följd av utfallet i valet 1982 avgått, varför utskottet inte funnit det föreliggande skäl att vidta någon särskild åtgärd med anledning av revisorernas rapport.

En omorganisation av Statsföretag har också föreslagits av regeringen. Krafttag vill nu till för att lösa de stora uppgifterna att utveckla och stärka företaget.

Det som har hänt kan med den prövning av ärendet som här har skett i sig tjäna som vägledning när det gäller framtida hantering av liknande uppgörelser.

I revisorernas kritik av TGOJ-uppgörelsen instämmer utskottet.

Om SSAB:s användning av de 200 milj. kr. som var resterna av rekonstruktionsplanen för 1978 och det lån på 1 800 milj. kr. som riksdagen då ställde sig bakom, anser sig utskottet på grund av dels bokföringsnämndens anvisningar, dels utlåtande från auktoriserade revisorer mena att förfarandet inte kan påstås strida mot god redovisningssed.

Som framgår av utskottets redovisning har riksdagen varje år i särskild ordning beslutat att rekonstruktionslånen skulle få tas i anspråk. Det nu aktuella beloppet har anvisats av en enhällig riksdag, och därmed förelåg den erforderliga säkerheten för att de 200 miljonerna kunde upptas som en fordran i bokslutet.

Med nämnda bakgrund har i denna del ett enhälligt utskott ansett att riksdagsrevisorernas förslag kan läggas till handlingarna. Det är med all uppskattning av revisorernas arbete, herr talman, som jag äskar bifall till utskottets förslag.

Anf. 188 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Riksdagens revisorers granskning och den överblick man har av bildandet av SSAB gör att man kan dra vissa slutsatser.

De privata intressenterna, Stora Kopparberg och Gränges fick sina tillgångar högt värderade vid bildandet. Staten, dvs. skattebetalarna, fick

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bildan-
det av SSAB*

Torsdagen den :
9 december 1982

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bildan-
det av SSAB*

rädda två konkursbon. Trots detta fick företagen behålla den lukrativa vattenkraften.

Vidare fick SSAB – dvs. i slutändan skattebetalarna – betala de privata bolagens varulager med ett högt pris. När betalningen för dessa varulager var klar 1981 var det dags för en av intressenterna, Stora Kopparberg, att hoppa av, i det läge när SSAB behövde kapital till rörelsen. Då hade Wallenberg fått full pott. Skattebetalarna hade räddat konkursboet, bolaget hade fått betalt för varulagret, han fick behålla vattenkraften och slapp ta ansvaret för framtiden.

Den höga värderingen av apportegendomen utnyttjar Gränges nu till utpressning mot staten.

På denna grund vill man nu ha en miljard och utlösas ur SSAB för att göra ett aluminiumsmältverk i Norrbotten. Skattebetalarna kan i förlängningen få stå för alla kostnaderna, medan storkapitalet klarar sig. Grunden är alltså SSAB-uppgörelsen.

Det är också bara att konstatera att skattebetalarna fått betala TGOJ två gånger.

Övervärderingen av de privata tillgångarna i avtalet är oskäligt hög och har fått ett alldeles för stort inflytande i SSAB:s fortsatta utveckling, inte minst på konsortialavtalet.

Det finns skäl att dra lärdomar av SSAB-historien, inte minst när det gäller det som händer nu med specialstålet, där man håller på att få ett liknande förlopp. Inte minst måste man fundera över den grundlag vi har, som förhindrar samhället att gå in och ta ett samhällsekonomiskt ansvar för en hel näring.

Den nuvarande industriministern har sagt i detta aktuella fall att han inte har medel i sin hand. Jag hoppas att han skaffar sig de medlen. I annat fall kan, på grund av nuvarande lagstiftning, storfinsans bedriva utpressning och få orätmätigt stora ekonomiska fördelar, som i fallet SSAB.

Ansvaret för utvecklingen i SSAB och för att de privata bolagen har skott sig på skattebetalarnas bekostnad faller naturligtvis tungt på den regering och det statsråd som aktivt medverkade till denna uppgörelse.

Herr talman! Jag skall nöja mig med att instämma i utskottets kritik av denna uppgörelse.

Anf. 189 STURE PALM (s):

Herr talman! Det har redan erinrats om bakgrunden till detta gransknings-ärende. Det var, som det nu har sagts ett par gånger, näringsutskottet självt som hos revisorerna begärde att man ur statens synpunkt skulle granska den uppgörelse som ledde fram till bildandet av SSAB. Detta arbete pågick under 1981. Jag vill göra bilden något mer fullständig genom att tala om gången i ärendet.

Redan den 21 januari 1982 framlade revisorerna resultatet av denna granskning för riksdagen. Först nu – snart ett år senare, när vi närmar oss 1983 – har näringsutskottet avgivit sitt betänkande till riksdagen. Under mellantiden har Sverige fått en annan riksdagsmajoritet och en ny regering.

och byte har ägt rum på industriministerposten.

Revisorernas utredningsmaterial omfattar ca 80 trycksidor. Granskningen av denna förhandlingsuppgörelse har givit till resultat att revisorerna riktar en klar anmärkning på en punkt. Det gäller statens ersättning till Grängesbergsbolaget vid övertagandet av TGOJ-rörelsen. Revisorerna – som är eniga – är hårda i sin kritik och slår fast att de privata intressenterna fick en oskälig ersättning för apportegendomen.

Revisorerna framhåller att Gränges erhöll en gottgörelse i form av en revers på 343 milj. kr. – alternativt 480 milj. kr. om pensionsskulden medräknas – och skriver: "Värdet för SSAB:s del av denna verksamhet torde från företagsekonomisk synpunkt starkt kunna sättas i fråga."

Näringsutskottets majoritet instämmer i kritiken, medan utskottets borgerliga reservanter är överraskande milda. De stryker över med hartassen och skriver att revisorerna riktar "någon invändning mot uppgörelsen". De borgerliga reservanternas glidning i språket ger en bild av vissa intressebindningar och hur värderingarna skiftar – jag tänker fortfarande på TGOJ-uppgörelsen.

Så här långt är utskottsmajoriteten enig med revisorerna. På övriga punkter anser näringsutskottet att revisorernas slutsatser i rapporten "genomgående framstår som obestämda".

Utskottsmajoriteten slår däremot på icke redovisade grunder fast "att staten fick en för liten andel av aktiekapitalet, att bestämmelserna om rätt till inlösen av aktier var alltför fördelaktiga för de privata intressenterna och att dessa också på ett oskäligt sätt gynnades genom värderingen av de anläggningstillgångar som de tillsköt till det nya bolaget".

Enligt revisorerna uppstår det ofta delade meningar om ett förhandlingsresultat, även om uppgörelsen som i detta fall – visserligen med ytterst knapp majoritet – godkännts av riksdagen. Ytterst blir det här fråga om bedömningar och politiska värderingar som faller utanför de rent revisionella uppgifter som riksdagsrevisorerna har att sköta. Mot den bakgrunden är det förvånande att inte näringsutskottet, i anslutning till revisorernas utredning, vill ge regeringen till känna sina egna kritiska synpunkter, vilka den nuvarande riksdagsmajoriteten sannolikt skulle ansluta sig till. Utskottets yrkande slutar märkligt nog i att såväl revisorernas granskningsrapport som de egna synpunkterna skall läggas till handlingarna!

Utskottet tar även upp frågan om redovisningen av rekonstruktionslån. Revisorerna har inte fört fram denna fråga för riksdagens prövning, utan endast tagit upp den i förbigående på s. 63 i granskningsrapporten.

När nu näringsutskottet har tagit upp denna fråga och ställt den under riksdagens prövning borde enligt vår mening resonemanget byggts ut genom en fylligare skrivning. Nu blir tyvärr riksdagens beslut ett slags tolkning av bokföringsnämndens anvisningar om vägledning för framtiden.

Jag skall inte gå in på de olika faserna i denna fråga, då den finns beskriven i revisorernas utredning. Det är emellertid märkligt att utskottet kan försvara de bokföringsåtgärder som tidigare vidtagits i detta ärende. Jag har svårt att tro att bokföringsnämnden kan godta att medel som är beslutade för en

Torsdagen den
9 december 1982

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bildan-
det av SSAB*

period får tillgodoräknas en annan.

Näringsutskottets beskrivning av hur den tidigare regeringen agerade mot bakgrund av riksdagens konkreta beslut i detta ärende är, enligt min mening, en fråga som borde intressera konstitutionsutskottet i dess granskningsarbete.

Herr talman! På grund av den otillfredsställande handläggning som näringsutskottet gjort i denna fråga försätts vi socialdemokratiska revisorer i ett svårt läge. Det logiska hade varit att vi i detta ärende lagt ner våra röster. Men med tanke på risken att resultatet av en sådan röstning skulle kunna bli att den borgerliga reservationen bifalles, kommer vi – och enbart av denna anledning – att rösta med utskottet.

I detta anförande instämde Hagar Normark (s).

Anf. 190 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Det är uppenbarligen den s. k. klämman i betänkandet som främst har väckt den irritation som ligger till grund för Sture Palms anförande. Riksdagens språkbruk är i sitt ändlösa flöde på ett område inte bara ordkargt utan fastmer torftigt. Utskotten saknar i stort sett formell möjlighet att i en slutkläm uttala vad de egentligen avser. Jag anser att något annat administrativt uttryckssätt borde övervägas i riksdagen.

De som är nya, förhoppningsfulla motionärer kommer snart att märka att motionerna kan vara sådana som t. ex. är så bra eller så omfattande att utskottet inte helt kan sätta sig in i ämnet – det är givetvis ett teoretiskt fall för näringsutskottet. Resultatet blir en slutkläm med avslag. En motion kan vara så bra att myndigheter har tänkt på samma sak och börjat verka i motionens riktning. Det blir då avslag med motiveringen att någonting redan är på gång. Motionen kan vara så förutseende att en utredning redan har tillsatts, och i klämman blir det avslag. Motionen kan vara så bra att utskottet förutsätter att regeringen prövar frågan, och slutklämman blir avslag. Motionen kan möjligen vara bra men så väl inspelad i systemet att den inte kan avslås, och då måste det bli bifall i slutklämman. Vidare kan motioner vara bra, och de avslås då med en vänlig skrivning. Eller också är motioner dåliga i olika nyanser, och då avslås de givetvis.

Inför revisorer har svenska folket en inrotad respekt, som naturligtvis slår igenom på dess folkvalda ombud. En revisorsanmärkning som ges till känna på en bolagsstämma är en allvarlig sak för exempelvis en verkställande direktör. Sture Palm och jag har lång erfarenhet av KU:s rapporter, som med ogillande eller – ve och fasa! – med gillande lagts till handlingarna här i kammaren.

Det är inte så – det vet vi väl – att riksdagens betänkanden inte läses av regeringen om inte slutklämman innehåller orden ”ges regeringen till känna”. Tvärtom skrivs många beställningar in i betänkanden i form av att ”utskottet förutsätter att . . .”, trots att det i slutklämman är avslag i någon form. Ett exempel härpå finns i det betänkande vi skall behandla härnäst, nr 10, där det i sista stycket sägs: ”Det bör kunna förutsättas att regeringen utan

särskild begäran från riksdagens sida allsidigt överväger industristödets omfattning och utformning." Och ändå gäller det en framställning om avslag.

Att ge en ny regering till känna en erinran som denna, av engångskaraktär, som gäller en tidigare regering, har utskottet därför funnit vara väl kraftigt. Detta kan på sitt sätt också vara ett svar till Lars-Ove Hagberg.

Anf. 191 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! I mitt inledningsanförande redovisade jag att oppositionen 1978 var starkt kritisk när det gällde framför allt tre punkter i den ekonomiska uppgörelsen vid bildandet av SSAB. På två av de punkterna har revisorerna inte haft någon anmärkning att göra. På den tredje punkten, nämligen värderingen av anläggningstillgångarna och då främst TGOJ, har revisorerna ansett att värdet satts för högt.

Ändå har revisorerna en något försiktig skrivning. De konstaterar att man väl får förutsätta att uppgörelsen närmast får anses inrymma ett inslag av näringspolitiskt stöd. Det är möjligt att det var orsaken. Orsaken kan också ha varit den att det var rätt besvärligt att åsätta TGOJ-rörelsen ett rätt och riktigt värde när man skulle upprätta avtalet.

TGOJ-rörelsen innehöll som bekant en järnväg, som kanske var rätt svår att värdera. Just i det läget, 1978, gick järnvägsrörelsen inte med vinst, det är jag väl medveten om, men bara några år tidigare hade just järnvägen inom TGOJ-rörelsen varit en strålande affär. Jag känner väl till det, eftersom järnvägen i sin nederända, om jag får uttrycka mig så, drar fram genom det län där jag har min hemvist.

Om TGOJ-rörelsen hade tillämpat samma frakttaxor för malmtransporterna som SJ gjorde, skulle järnvägen inom TGOJ-rörelsen ha varit en strålande affär även 1978. Det är alltså inte heller alldeles tvärsäkert att den biten av uppgörelsen var så negativ för staten.

Detta är nära nog den enda punkt där revisorerna har varit kritiska, men de har även där uttryckt sig med viss försiktighet, och det har funnits anledning att göra det.

Anf. 192 STURE PALM (s):

Herr talman! Tage Sundkvist fortsätter att gå med hartassen över det här materialet. Det är inget tvivel om att ni reservanter ser mycket mildare på uppgörelsen med Gränges än vad revisorerna gör.

De senaste inläggen styrker bara vår uppfattning att frågan bör ha intresse för konstitutionsutskottet vid en granskning av hur den förra regeringen hanterade frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 163 röster mot 136 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Tage Sundkvist m. fl.

*Granskning av
den ekonomiska
uppgörelsen i sam-
band med bilden-
det av SSAB*

Torsdagen den
9 december 1982

*Statligt stöd till
industrin*

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:10 om statligt stöd till industrin (skr. 1982/83:33, förs. 1982/83:4).

Anf. 193 STURE PALM (s):

Herr talman! Den flora av statliga stödformer till industrin som vuxit fram under senare år är mycket svåröverskådlig. Det har varit skälet för riksdagens revisorer att göra en omfattande kartläggning av de olika stödåtgärderna. Revisorerna föreslår att riksdagen hos regeringen begär en samlad översyn av industristödet och därutöver vidtar olika samordnings- och reformåtgärder som angivits i åtta klart angivna punkter.

Granskningspromemorian, som varit föremål för en omfattande remissbehandling, fick ett genomgående positivt mottagande av såväl LO som TCO. Även Industriförbundet anslöt sig i väsentliga delar till revisorernas förslag.

I de åtta punkterna har revisorerna framfört olika förslag och begärt att en samlad översyn bör ske av industristödets administration och utformning i syfte att bl. a. begränsa antalet stödorgan och stödformer, att ett register införs över stödföretagen samt att en ökad samordning och en mer ändamålsenlig strukturering sker av informationen beträffande den internationella ekonomiska, tekniska och handelspolitiska utvecklingen.

Vidare föreslås att en förteckning upprättas över viktigare informationskällor i vad avser utvecklingen på dessa områden och att en sammanställning görs ur de förslag som framkommit vid de senaste årens omfattande näringspolitiska utredningsverksamhet. Dessutom behandlas åtgärder för bättre överblick på det handelspolitiska området.

Näringsutskottet har i det betänkande som riksdagen nu har att behandla levererat en mer allmänt hållen skrivning och avstått från att mer ingående behandla revisorernas åtta konkreta punkter. Utskottet hänvisar till att vissa initiativ har tagits av olika organ och skriver i sitt yttrande: "Det bör kunna förutsättas att regeringen utan särskild begäran från riksdagens sida allsidigt överväger industristödets omfattning och utformning." Det är det svar som utskottet ger på det här arbetet.

Ett par motioner, som väckts i dessa frågor, får en liknande behandling. Utskottet föreslår att såväl revisorernas förslag som motionärernas yrkanden stoppas i samma säck och därmed läggs till handlingarna. Detta sätt att behandla en omfattande utredning, som gjorts av revisorerna, verkar en aning bekvämt, och det är med viss förvåning som revisorerna tar del av denna behandlingsordning.

Jag vill erinra om, att när riksdagen 1979 beslutade att fackutskotten skulle få tillfällen att ta ställning till de förslag som riksdagens revisorer avsåg att gå vidare med till regeringen, var meningen att utskotten skulle bli delaktiga i granskningsverksamheten och genom att dela med sig av sin sakkunskap ge ökad tyngd åt dessa framställningar till regeringen. Riksdagen var på det klara med att en sådan ordning skulle innebära, som framgick av förra

ärendet, en viss fördröjning i behandlingen av de olika förslagen, men ansåg det ändå vara av värde om riksdagen gav uttryck för sin mening. Ingen räknade väl med att vissa utskott rutinmässigt skulle sätta stämpeln "Till handlingarna" på dessa förslag. Det var absolut inte riksdagens mening med det beslut som togs 1979.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda kommer ledamöterna i revisionen i händelse av en efterföljande votering att lägga ned sina röster.

I detta anförande instämde Allan Åkerlind (m), John Johnsson (s), Margit Sandéhn (s), Birgitta Rydler (m), Lars Ahlmark (m), Holger Bergman (s), Arne Gadd (s), Ralf Lindström (s), Yngve Nyquist (s), Stig Alftin (s), Hagar Normark (s), Rune Johansson (s), Kjell Nilsson (s) och Wivi-Anne Radesjö (s).

Anf. 194 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Jag förstår av dessa instämmanden från riksdagens revisorer att man anser att näringsutskottet har behandlat den här rapporten med nonchalans. Jag försäkrar dock att det inte varit näringsutskottets avsikt att behandla frågan med någon nonchalans. Det var det inte heller i fråga om det förra ärendet, där vi inte föreslog riksdagen att skriva till regeringen.

Orsaken till att vi stannat för ställningstagandet att vi förutsätter att regeringen tar del av detta material utan några särskilda åtgärder från riksdagens sida är att frågan har aktualiserats på andra sätt under tiden. Jag kan hänvisa till att riksdagen begärde en redovisning från regeringen över de industripolitiska stödåtgärderna under våren 1979. Den redovisningen kom den borgerliga regeringen med i september månad i år. I redovisningen redogörs i stort sett för vad som anförts i den rapport som revisorerna har avgivit.

Av de åtta åtgärds punkter som revisorerna har föreslagit har en del tillgodosetts genom verksamhet som redan pågår. Det betyder alltså att åtskilliga aktiviteter har tillgodosett de krav som revisorerna har aktualiserat.

När Sture Palm redovisar att de två motionerna i ärendet har fått samma nesliga behandling som revisorernas förslag, finns det kanske anledning att konstatera att de båda motionerna går i var sin riktning. Den ena motionen tyckte att man inte skulle ta särskilt stor hänsyn till vad revisorerna har sagt, under det att den andra motionen underströk deras uttalanden.

Vid behandlingen av detta ärende har vi på samma sätt som när det gäller förra ärendet haft i åtanke att den regering som riksdagen nu skall skriva till och anmäla saker och ting till inte är den regering som revisorerna avsåg när de utformade sina förslag. Ett enigt utskott har ansett att det nu inte finns anledning för riksdagen att vidta några särskilda åtgärder. Vi förutsätter att regeringen ändå följer denna fråga.

Torsdagen den
9 december 1982

*Statligt stöd till
industrin*

Anf. 195 STURE PALM (s):

Herr talman! Bara en kommentar i all korthet. I det förra ärendet förklarade utskottet att revisorerna hade en mycket allmänt hållen skrivning. Det var utskottets skäl för att inte gå in på våra olika punkter.

I detta ärende har vi angivit åtta åtgärds punkter i förhoppning om att våra förslag då kanhända skulle få en mer seriös behandling i utskottet. Men då blir utskottet mycket allmänt i sin behandling av våra förslag.

Kammarens ledamöter måste medge att det är en mycket märklig behandling. Det passar inte hur vi än har gjort. Oavsett om vi presterat en allmänt hållen skrivning eller preciserat oss, har det blivit ungefär samma resultat. Våra förslag hamnar bland handlingarna.

Vi tycks dock vara överens om att man i fortsättningen inte skall ha denna behandlingsgång. Utskottet skall väl ha en mening om det material som vi lägger fram. Förfar man på det här sättet, blir det något av ett goddag-yx-skaft.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

30 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:14 Förfarandet vid rapportering av fondpappersaffärer, m. m.
(prop. 1982/83:49)

Utskottets hemställan bifölls.

31 § Kammaren åtskildes kl. 23.23.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert